



# GROTENBERGE LEENSTRAAT

## ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING VOOR STREEKONTWIKKELING IN ZUID-  
OOST-VLAANDEREN

GENTSESTEENWEG 1 B  
9520 SINT-LIEVENS- HOUTEM  
TEL 053 64 65 20

INFO@SO-LVA.BE  
WWW.SO-LVA.BE



# GROTENBERGE LEENSTRAAT

EINDVERSLAG ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING  
Taelman E. & Du Rang E.

## **DOSSIERSAMENSTELLING**

Taelman Evelien, Du Rang Elien

## **PROJECT**

Grotenberge Leenstraat Archeologische opgraving (eindverslag)  
Projectcode: 2014/467 en 2014/467 (2)  
Projectnaam: 13-GRO-LS  
SOLVA Archeologierapport nr. 234

## **BOUWHEER EN OPDRACHTGEVER**

SOLVA  
Projectteam: Archeologie  
Gentsesteenweg 1B  
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM  
Tel: 053/64 65 20  
[info@so-lva.be](mailto:info@so-lva.be)

## **UITVOERDER**

SOLVA  
Projectteam: Archeologie  
Gentsesteenweg 1B  
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM  
Tel: 053/64 65 20  
[info@so-lva.be](mailto:info@so-lva.be)

## **Termijn terreinwerk:**

25 november 2014 – 19 januari 2015

## **SAMESTELLING TERREINPLOEG**

Evelien Taelman (Projectarcheoloog- vergunninghouder)  
Elien Du Rang (Projectarcheoloog)  
Sami Belbachir (Technisch assistent)  
Harry Bonnarens (technisch assistent)  
Antonio Diaz-Arroyo (technisch assistent)  
Wim Vanrolleghem (technisch assistent)

## **Wetenschappelijke ondersteuning**

Ruben Pede

## **Redactie**

Arne De Graeve & Wouter De Maeyer

## **BEWAARPLAATS ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE**

Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA archeologisch depot p/a  
Industrielaan 25b  
9320 EREMBODEGEM  
Tel: 053/64 65 36  
[archeologie@so-lva.be](mailto:archeologie@so-lva.be)

## **WETTELIJK DEPOTNUMMER**

D/2022/12.857/9

## INHOUDSTAFEL

|   |    |
|---|----|
| <b>CHRONOLOGIE</b> .....  | 4  |
| <b>KEYWORDS</b> .....   | 5  |
| 1 INLEIDING .....   | 6  |
| 2 BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS.....                                 | 7  |
| 2.1 VINDPLAATSgegevens.....   | 7  |
| 2.2 TOPOGRAFISCHE, LANDSCHAPPELIJKE, BODEMKUNDIGE SITUERING .....     | 8  |
| 3 ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE SITUERING.....                        | 14 |
| 3.1 HISTORISCHE SITUERING .....                                       | 14 |
| 3.2 ARCHEOLOGISCHE SITUERING .....                                    | 15 |
| 4 ONDERZOEKSOPDRACHT .....  | 17 |
| 4.1 VRAAGSTELLING.....  | 17 |
| 4.2 RANDVOORWAARDEN.....  | 17 |
| 5 WERKWIJZE EN OPGRAVINGSSTRATEGIE.....                               | 18 |
| 5.1 METHODOLOGIE TERREINWERK.....                                     | 18 |
| 5.2 METHODOLOGIE VERWERKING.....                                      | 18 |
| 5.2 MOTIVATIE VAN DE SELECTIE VAN MATERIAAL EN STAALNAME .....        | 19 |
| 6 BESCHRIJVING VAN HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK.....                   | 21 |
| 6.1 INLEIDING.....  | 21 |
| 6.2 ROMEINSE PERIODE.....   | 23 |
| 6.2.1 VROEG-ROMEINS .....   | 23 |
| 6.2.2 MIDDEN-ROMEINSE PERIODE .....                                   | 39 |
| 6.2.3 ROMEINSE HUMEUZE HORIZONT .....                                 | 52 |
| 6.3 VOLLE MIDDELEEUWEN .....  | 56 |
| 6.3.1 GREPPELSTRUCTUUR S. PS49-A-1.....                               | 57 |
| 6.3.2 GREPPEL C. PS51-A-15.....                                       | 59 |
| 6.3.3 KUIL C. KV2-A-5.....  | 61 |
| 6.4 POSTMIDDELEEUWEN.....   | 62 |
| 7 ASSESSMENT EN BASISANALYSE VAN DE VONDSTEN EN STALEN .....          | 65 |
| 7.1 VONDSTEN.....   | 65 |
| 7.2 STALEN .....  | 65 |
| 8 SYNTHESE.....   | 66 |
| 8.1 TERREINGESTELDHEID EN VERSPREIDING VAN ARCHEOLOGISCHE SPOREN..... | 66 |
| 8.2 AARD VAN DE ARCHEOLOGISCHE SPOREN.....                            | 66 |
| 8.3 ANTWOORD OP DE VOOROPGESTELDE ONDERZOEKSVRAGEN.....               | 67 |
| 9 SAMENVATTING.....   | 69 |
| 10 BIBLIOGRAFIE.....  | 70 |
| 11 BIJLAGEN.....  | 71 |
| 11.1 HANDLEIDING BIJ HET RAADPLEGEN VAN DE BIJLAGEN .....             | 71 |
| 11.2 LIJSTEN.....   | 72 |

## CHRONOLOGIE

|  |   |                                |
|--|---|--------------------------------|
| <input type="checkbox"/> Paleolithicum               | <input type="checkbox"/> Oud                        | 1.000.000/500.000 - 250.000 BP |
|  | <input type="checkbox"/> Midden                     | 250.000 - 38.000 BP            |
|  | <input type="checkbox"/> Jong                       | 38.000 - 14.000 BP             |
|  | <input type="checkbox"/> Finaal                     | 14.000 - 12.000 BP             |
| <input type="checkbox"/> Mesolithicum                | <input type="checkbox"/> Vroeg                      | ca. 9500 - 7700 BC             |
|  | <input type="checkbox"/> Midden                     | 7700 - 7000/6500 BC            |
|  | <input type="checkbox"/> Laet                       | ca. 7000 - ca. 5000 BC         |
|  | <input type="checkbox"/> Finaal                     | ca. 5000 - ca. 4000 BC         |
| <input type="checkbox"/> Neolithicum                 | <input type="checkbox"/> Vroeg                      | 5300 - 4800 BC                 |
|  | <input type="checkbox"/> Midden                     | 4500 - 3500 BC                 |
|  | <input type="checkbox"/> Laet                       | 3500 - 3000 BC                 |
|  | <input type="checkbox"/> Finaal                     | 3000 - 2000 BC                 |
| <input type="checkbox"/> Bronstijd                   | <input type="checkbox"/> Vroege                     | 2100/2000 - 1800/1750 BC       |
|  | <input type="checkbox"/> Midden A                   | 1800/1750 - 1500 BC            |
|  | <input type="checkbox"/> Midden B                   | 1500 - 1050 BC                 |
|  | <input type="checkbox"/> Late                       | 1050 - 800 BC                  |
| <input type="checkbox"/> IJzertijd                   | <input type="checkbox"/> Vroege                     | 800 - 475/450 BC               |
|  | <input type="checkbox"/> Late                       | 475/450 - 57 BC                |
| <input checked="" type="checkbox"/> Romeinse Tijd    | <input checked="" type="checkbox"/> Vroeg           | 56 BC - 100 AD                 |
|  | <input checked="" type="checkbox"/> Midden          | 101 - 300 AD                   |
|  | <input type="checkbox"/> Laet                       | 301 - 400 AD                   |
| <input checked="" type="checkbox"/> Middeleeuwen     | <input type="checkbox"/> Vroege / Frankisch         | 401 - 500 AD                   |
|  | <input type="checkbox"/> Vroege / Merovingisch      | 501 - 750 AD                   |
|  | <input type="checkbox"/> Vroege / Karolingisch      | 751 - 900 AD                   |
|  | <input checked="" type="checkbox"/> Volle           | 901 - 1200 AD                  |
|  | <input checked="" type="checkbox"/> Late            | 1201 - 1500 AD                 |
| <input checked="" type="checkbox"/> Postmiddeleeuwen | <input checked="" type="checkbox"/> Nieuwe Tijden   | 1501 - 1800 AD                 |
|  | <input checked="" type="checkbox"/> Nieuwste Tijden | 1801 - heden                   |

## KEYWORDS

- |  |   |  |  |
|--|---|--|--|
| <input checked="" type="checkbox"/> Landelijke context | <input type="checkbox"/> Voedselproductie     | <input checked="" type="checkbox"/> Lithisch materiaal | <input type="checkbox"/> Gebruikssporenanalyse               |
| <input type="checkbox"/> Stedelijke context            | <input type="checkbox"/> Keramiekproductie    | <input checked="" type="checkbox"/> Botmateriaal       | <input checked="" type="checkbox"/> Materiaalstudie          |
|  | <input type="checkbox"/> Metallurgie          | <input checked="" type="checkbox"/> Keramiek           | <input type="checkbox"/> C14-datering                        |
| <input type="checkbox"/> Commercieel gebouw            | <input type="checkbox"/> Artisanaat           | <input checked="" type="checkbox"/> Staalname          | <input type="checkbox"/> Archeomagnetisch                    |
| <input type="checkbox"/> Religieus gebouw              |   | <input checked="" type="checkbox"/> Bouwmateriaal      | <input type="checkbox"/> Dendrochronologisch                 |
| <input type="checkbox"/> Openbaar gebouw               | <input checked="" type="checkbox"/> Begraving | <input checked="" type="checkbox"/> Metaal             | <input type="checkbox"/> Optisch gestimuleerde luminescentie |
| <input type="checkbox"/> Militair gebouw               | <input type="checkbox"/> Funeraire structuur  | <input checked="" type="checkbox"/> Glas               | <input type="checkbox"/> Biochemisch analytisch              |
|  |   | <input type="checkbox"/> Hout                          | <input type="checkbox"/> Fysico-chemisch analytisch          |
| <input type="checkbox"/> Bewoning                      |   | <input type="checkbox"/> Kunststof                     | <input type="checkbox"/> Diatomeeën                          |
| <input type="checkbox"/> Woonhuis                      |   | <input type="checkbox"/> Textiel                       | <input type="checkbox"/> Palynologisch                       |
| <input type="checkbox"/> Villa                         |   | <input type="checkbox"/> Leder                         | <input type="checkbox"/> Zaden en vruchten                   |
| <input type="checkbox"/> Agrarisch gebouw              |   | <input checked="" type="checkbox"/> Natuursteen        | <input type="checkbox"/> Hout                                |
|  |   | <input type="checkbox"/> Technisch aardewerk           | <input type="checkbox"/> Anthracologisch                     |
| <input type="checkbox"/> Agrarische structuur          |   | <input type="checkbox"/> Touw                          | <input type="checkbox"/> Gewervelde diersoorten              |
| <input type="checkbox"/> Haard                         |   |  | <input type="checkbox"/> Insecten en mijten                  |
| <input checked="" type="checkbox"/> Kuil               |   |  | <input type="checkbox"/> Malacologisch                       |
| <input type="checkbox"/> Weg                           |   |  | <input type="checkbox"/> Bodemkundig                         |
| <input type="checkbox"/> Waterwinning                  |   |  | <input type="checkbox"/> Fysisch antropologisch              |
| <input checked="" type="checkbox"/> Afwateringsgracht  |   |  | <input type="checkbox"/> Geografisch                         |
| <input checked="" type="checkbox"/> Perceelsgracht     |   |  | <input type="checkbox"/> Geomorfologisch                     |
| <input type="checkbox"/> Extractie                     |   |  | <input type="checkbox"/> Geologisch                          |
|  |   |  | <input checked="" type="checkbox"/> Conservatie              |
| <input type="checkbox"/> Megalithische structuur       |   |  | <input type="checkbox"/> Restauratie                         |

## 1 INLEIDING

De aanleiding van het project is de geplande ontwikkeling en uitbreiding van een bedrijventerrein in Zottegem. Het projectgebied bevindt zich langs de Leenstraat in de deelgemeente Grotenberge. Het totale projectgebied is ca. 14 ha groot en was tot voor kort in gebruik als akker- en grasland. Het Agentschap Onroerend Erfgoed adviseerde voor dit terrein een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem (proefsleuven) dat in de winter van 2013-2014 is uitgevoerd. Verspreid over de verschillende percelen en met een onderlinge afstand van maximaal 15 meter lieten proefsleuven en kijkvensters toe een inschatting te maken van de archeologische waarde van de terreinen. Op basis van de resultaten van dit proefsleuvenonderzoek is door het Agentschap Onroerend Erfgoed beslist een beperkte vlakdekkende opgraving uit te voeren. Het onderzoek van ongeveer een halve hectare groot, vond plaats tussen eind november 2014 en midden januari 2015.

De opgraving legde verschillende sporen uit de Romeinse periode en de middeleeuwen bloot. De sporen uit de Romeinse periode zijn op te delen in een vroeg- en midden-Romeinse fase. Vooral de sporen uit de vroeg-Romeinse periode springen hierbij in het oog, vermits dit een periode is die vooralsnog slecht gekend is in de (ruime) regio. De sporen bestaan uit greppels en kuilen, en suggereren de aanwezigheid van een nederzetting in de onmiddellijke omgeving. Uit de midden-Romeinse periode zijn enkele graven blootgelegd die er op wijzen dat het gebied toen nog steeds in gebruik moet zijn geweest. Er zijn verschillende greppels en een kuil uit de volle middeleeuwen aangetroffen. Eén van de greppels maakt een opvallende bocht, wat er misschien op kan wijzen dat de greppel onderdeel is van een *enclosure*. Een groot deel van de greppels dateren uit de postmiddeleeuwen, en zijn gegraven om het terrein op te delen en/of te draineren.

Dit rapport vormt de neerslag van de opgraving, gecombineerd met de resultaten van de proefsleuven en de twee kijkvensters die zich binnen de zone van de opgraving bevinden. Het rapport geeft eerst aandacht aan de geografisch/bodemkundige en de archeologisch/historische context van de onderzochte terreinen (hoofdstukken 3 en 4). Hoofdstuk 5 bespreekt de onderzoeksoverdracht en in hoofdstuk 6 volgt een beschrijving van de gehanteerde methodologie. In hoofdstuk 7 wordt ingegaan op de resultaten van de opgraving, waarna in de hoofdstukken 8 en 9 een assessment en basisanalyse van het vondstenmateriaal en een synthese wordt gegeven. Aansluitend zijn de bibliografie en de bijlagen te vinden.

## 2 BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS

### 2.1 VINDPLAATSgegevens

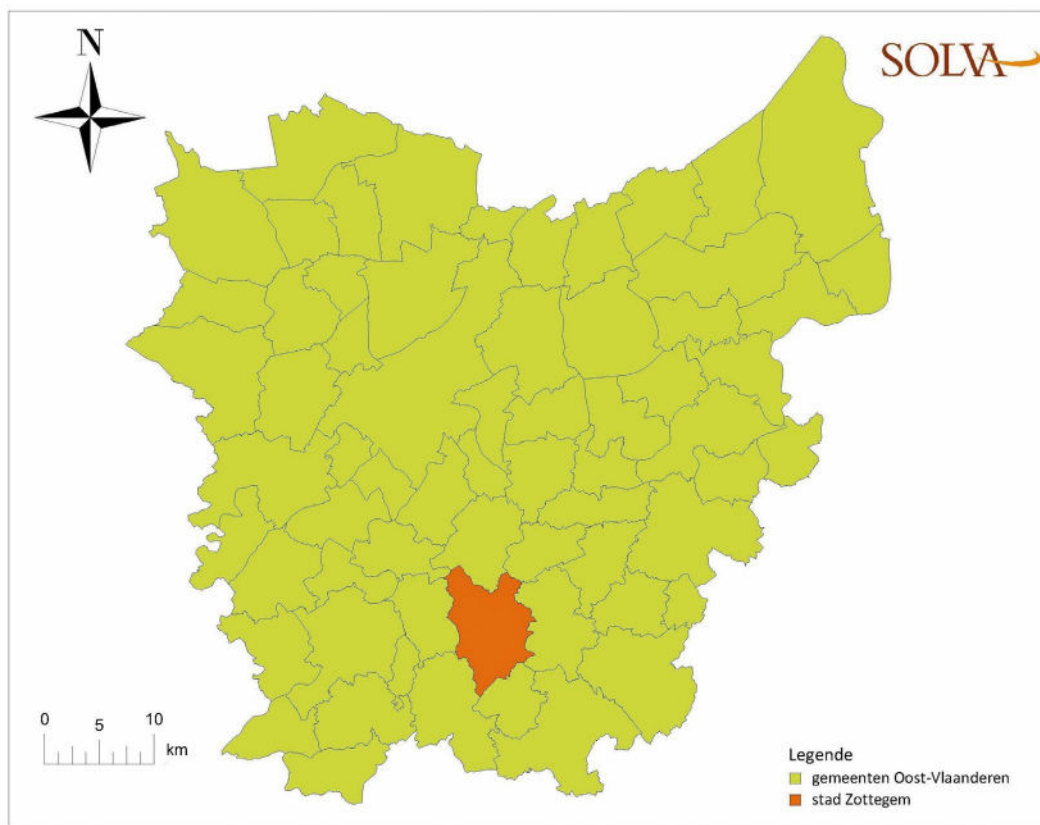
| 1. Administratieve gegevens                 |  |
|---|--|
| <b>Opdrachtgever:</b>                       | SOLVA<br>Intergemeentelijk samenwerkingsverband<br>voor ruimtelijke ordening en socio-economische<br>expansie<br>Gentsesteenweg 1B<br>9520 Sint-Lievens-Houtem |
| <b>Uitvoerder:</b>                          | SOLVA<br>Intergemeentelijk samenwerkingsverband<br>voor ruimtelijke ordening en socio-economische<br>expansie<br>Gentsesteenweg 1B<br>9520 Sint-Lievens-Houtem |
| <b>Vergunninghouder:</b>                    | Evelien Taelman  |
| <b>Beheer en plaats opgravingsarchief:</b>  | SOLVA, Dienst Archeologie<br>Industrielaan 25b<br>9320 Erembodegem   |
| <b>Beheer en plaats vondsten en stalen:</b> | SOLVA, dienst Archeologie<br>Industrielaan 25b<br>9320 Erembodegem   |
| <b>Projectcode:</b>                         | 13-GRO-LS (2014/467 en 2014/467(2))  |
| <b>Vindplaatsnaam:</b>                      | Zottegem Leenstraat  |
| <b>Locatie:</b>                             | Grotenberge, Leenstraat  |
| <b>Lambertcoördinaat 1:</b>                 | X 112958,9863 ; Y 174246,3049  |
| <b>Lambertcoördinaat 2:</b>                 | X 112928,7649; Y 174298,0634   |
| <b>Lambertcoördinaat 3:</b>                 | X 112969,6170 ; Y 174357,3643  |
| <b>Lambertcoördinaat 4:</b>                 | X 113005,8370 ; Y 174346,1190  |
| <b>Kadaster:</b>                            | Zottegem, Grotenberge, Afd. 4, Sectie A,<br>percelen 553B (partim), 554B (partim), 554D<br>(partim)  |
| <b>Termijn:</b>                             | 25 november 2014 – 19 januari 2015   |

| 2. Onderzoeksopdracht                             |   |
|---|---|
| <b>Verwijzing naar de bijzondere voorwaarden:</b> | Bijzondere voorwaarden archeologisch<br>vervolgonderzoek Zottegem Leenstraat. |
| <b>Omschrijving archeologische verwachtingen:</b> | Zie 4.2   |
| <b>Wetenschappelijke vraagstelling:</b>           | Zie 5.1   |
| <b>Oorzaak voor de ingreep in de bodem:</b>       | Ontwikkeling en uitbreiding bedrijventerrein                                  |
| <b>Eventuele randvoorwaarden:</b>                 | Zie 5.2   |

| 3. Raadpleging van specialisten   |   |
|---|---|
| <b>Omschrijving van de inbreng als hun advies werd ingewonnen bij substantiële staalname:</b> | / |
| <b>Omschrijving van de inbreng als zij betrokken worden bij de conservatie:</b>               | / |
| <b>Omschrijving van de algemene wetenschappelijke advisering door externe personen:</b>       | / |

## 2.2 TOPOGRAFISCHE, LANDSCHAPPELIJKE, BODEMKUNDIGE SITUERING

Zottegem is gelegen in het zuiden van de provincie Oost-Vlaanderen (Figuur 1). De streek behoort tot de ecoregio van de zuidwestelijke heuvelzone, meer bepaald het Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict.<sup>1</sup> Dit district bestaat uit een geaccidenteerd Tertiair heuvellandschap waarop voornamelijk lemige eolische gronden werden afgezet. Het projectgebied bevindt zich op de noordelijke flank van een leemrug en helt generiek genomen af van ca. 87 m TAW in het zuidoosten naar ca. 65 m TAW in het noordwesten.

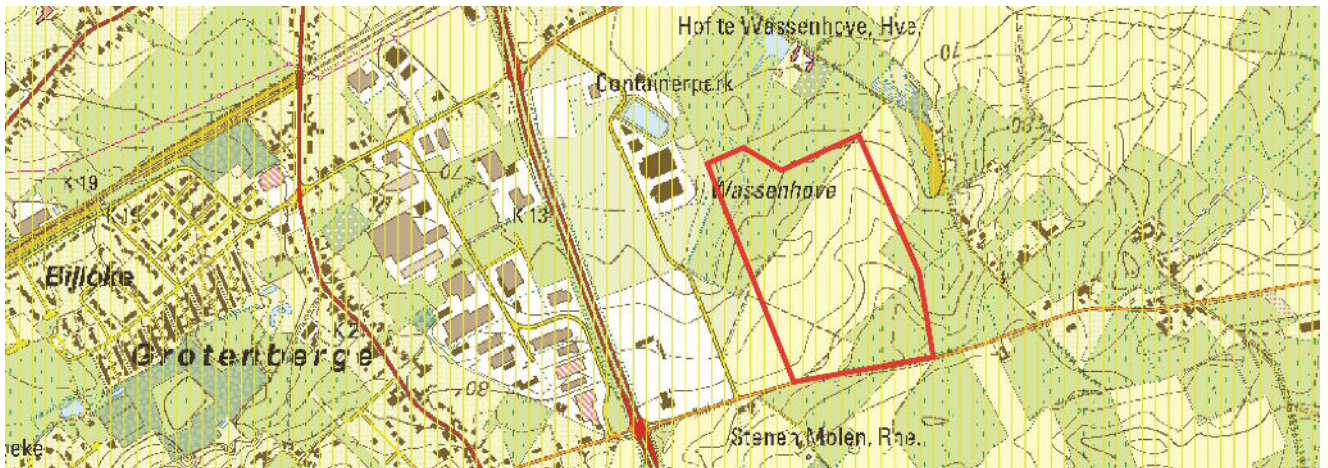


**Figuur 1: Situering van Zottegem in Oost-Vlaanderen.**

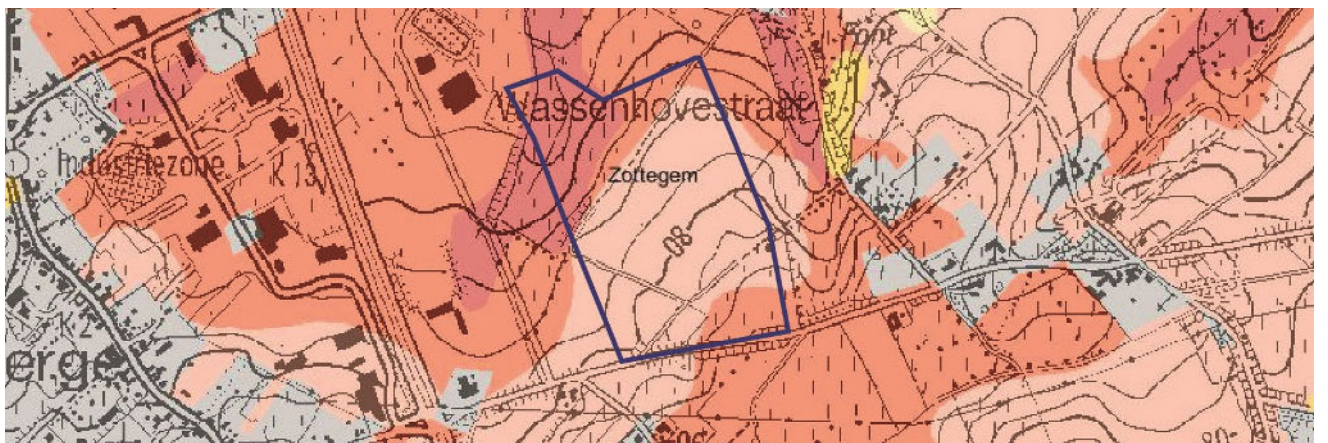
Het terrein situeert zich ten oosten van de dorpskern van Grotenberge, deelgemeente van Zottegem (Figuur 2). Tot voor kort waren de gronden in gebruik als akker- en weiland. In het uiterste noordwesten van het projectgebied ligt een klein dal of erosiegeul tussen twee uitlopers van de bovenvermelde leemrug. Deze verlaging kan het gevolg zijn van een afstroming van een beekje of er kan zich op deze plaats een erosiegeul gevormd hebben. Op het terrein is ter hoogte van het 'dal' geen beekvallei of gracht meer waarneembaar, maar de bodemkaart geeft op deze plaats wel zeer drassige gronden zonder profielontwikkeling aan (Aep).<sup>2</sup> Het merendeel van het terrein bestaat uit een matig droge (Adp) leembodem (Figuur 3).

<sup>1</sup> Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten. Sevenant *et al.* 2002: 158-161.

<sup>2</sup> [www.agiv.be](http://www.agiv.be)



Figuur 2: Aanduiding van het totale projectgebied op de topografische kaart. (Bron: GisOost).



Figuur 3: Uittreksel uit de bodemkaart met aanduiding van het totale projectgebied. (Bron: Agiv).

Aan de hand van verschillende profielputten tijdens het proefsleuvenonderzoek, bleek dat het onderzoeksterrein een zeer dynamische bodemgeschiedenis heeft gekend. Zo bleek de zuidelijke en de noordoostelijke helft van het onderzoeksterrein zeer sterk geërodeerd is (Figuur 4). Op andere plaatsen was dan weer bodemmateriaal afgezet wat voor accumulatie van colluvium heeft gezorgd. Het colluvium bereikte op sommige plaatsen (e.g. zuidelijke zone van het terrein) een dusdanige dikte (+ 2 m) dat het moeilijk bleek om ongestoorde niveaus te bereiken, wat ook een rol heeft gespeeld in de afbakening van de opgravingszone.<sup>3</sup> Het dynamisch bodemkundig proces van colluviatie en erosie heeft vanzelfsprekend ook een sterke impact gehad op het archeologische sporenbestand. Enkel in de zone van het vlakdekkend onderzoek waren de sporen beter bewaard, in tegenstelling tot de zuidelijke helft en het noordoostelijk deel van het projectgebied waar behalve enkele recente sporen (veldwegen) en diep ingesneden sporen (restant van een opgevlude holle weg), helemaal geen sporen zijn aangetroffen.

Op het deel waar het vlakdekkend onderzoek is uitgevoerd (Figuur 5), heeft ook erosie plaatsgevonden én is de bodem bovendien ook opnieuw afgedekt door colluvium.

<sup>3</sup> De Maeyer *et al.* 2022





Figuur 5: Detail van het proefsleuvenplan met aanduiding van de geplande vlakdekkend opgegraven zone (groen).



Figuur 6: Colluvium ontstaan na de vroeg-Romeinse periode.



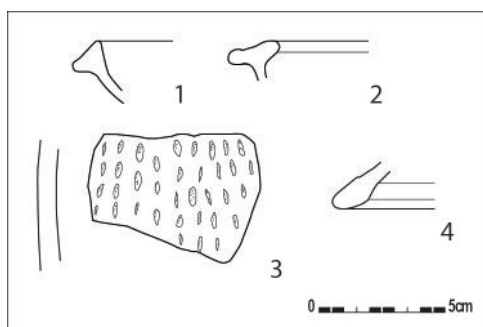
Figuur 7: Profiel met afgedekte horizont, waarbij het colluvium en de oude horizont zijn aangeduid.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek is gebleken dat het colluvium is afgezet in minstens twee periodes (Figuur 7). Kort na de vroeg-Romeinse periode is er afzetting gebeurd van bodemmateriaal (Figuur 6), wat verder in het rapport als ‘oud colluvium’ is beschreven (= C.PS50-A-10/ C. I-91). Anderzijds is er na de late middeleeuwen ook bodemafspoeling gebeurd. Dit wordt in het vervolg van het rapport ‘recent colluvium’ genoemd (= C. PS22-A-1-AB-2, Figuur 8)<sup>4</sup>. Het ‘oud colluvium’ situeert zich in de lager gelegen zones van het projectgebied, o.a. in de zone van de vlakdekkende opgraving, waar het wordt afgedekt door het recenter colluvium. Meer hellingopwaarts, en dus naar het zuiden, is er enkel recent colluvium bovenop een geërodeerde bodem vastgesteld.

Nabij het historisch wegtracé dat het totale projectgebied doorsnijdt van noordoost naar zuidwest (Figuur 4) is dit recente colluviumpakket op sommige plaatsen zelfs bijna twee meter dik (inclusief ploeglaag (Figuur 7). Op het meest noordelijke deel van het terrein was het pakket colluvium (oud en recent) zo dik dat om veiligheidsredenen is beslist op die plaats verder geen sleuven meer te graven. Enkele proefputten, trapsgewijs uitgegraven, zijn over dit deel van het terrein uitgezet ter evaluatie. Centraal in deze zone bleek op basis hiervan dat het ‘oud colluvium’ een organische laag afdekte die waarschijnlijk ontstaan is in een natte moerassige omgeving. De bewaring van organisch materiaal was zeer goed (Figuur 7 en hoofdstuk 6.2.3).

---

<sup>4</sup> Op de Ferrariskaart (cfr. *infra*) is te merken dat een deel van het gebied bebost is (boomgaard?). Mogelijks staat het aangetroffen recent colluvium in verband met het rooien van bepaalde delen van het terrein in de daaropvolgende periode.



**Figuur 8:** Tekeningen van aardewerk uit het recent colluvium C. PS22-A-1-AB-2 (schaal 1/3). 1. Romeinse gedraaid reducerend gebakken (13-GRO-LS-14); 2. Romeinse reducerend gebakken (13-GRO-LS-16); 3. Romeinse handgevormde waar met vlakdekkende indrukken (13-GRO-LS-31); 4. Deksel in middeleeuws grijs lokaal gedraaid (13-GRO-LS-33).

### 3 ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE SITUERING

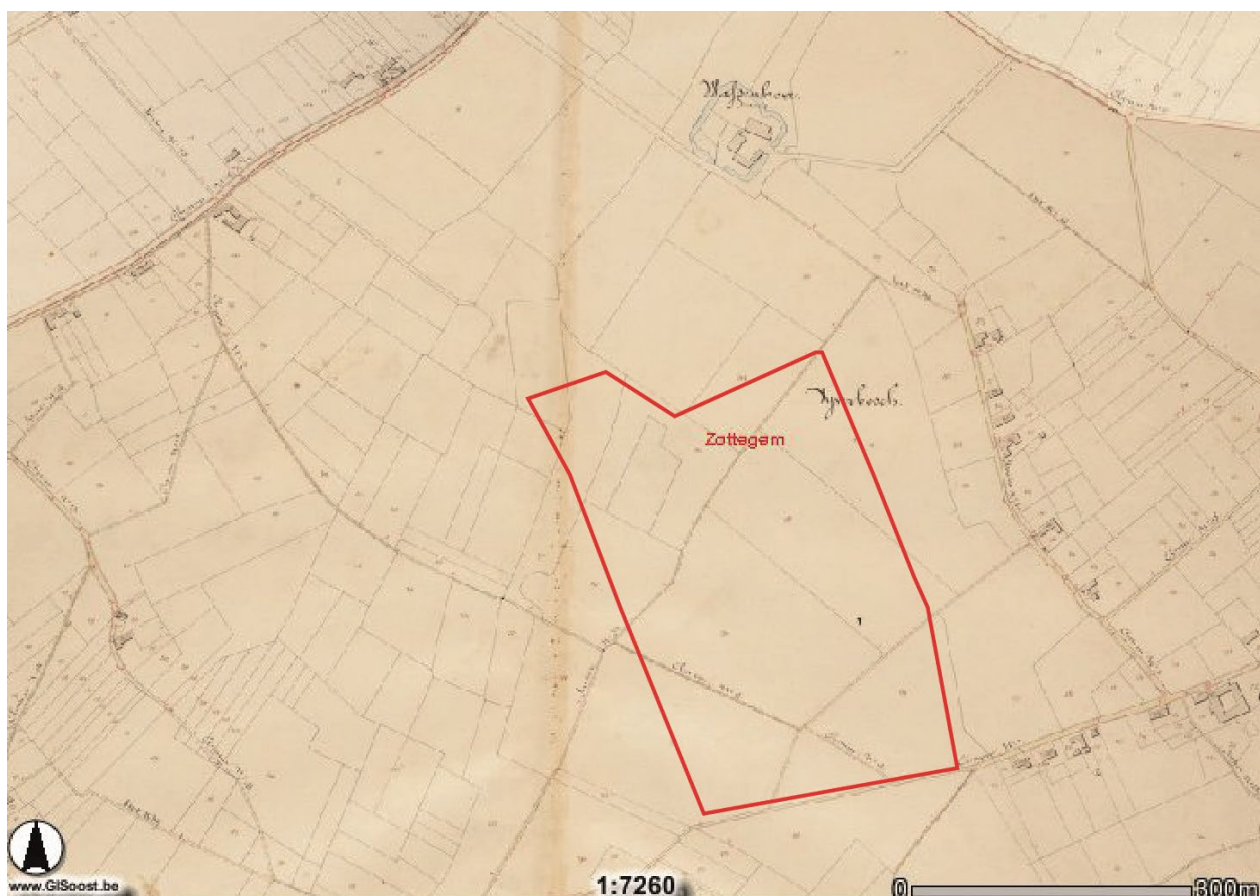
#### 3.1 HISTORISCHE SITUERING

Het gebruik van het plangebied lijkt op basis van de historisch-cartografische bronnen terug te gaan op een historische situatie. Op de kabinetskaart van Ferraris (1771 – 1778) is de onderzochte zone afgebeeld als onbewoond landbouwgebied in het zuiden en bebost gebied in het noorden (Figuur 9). Ten noordoosten van het projectgebied valt een site met walgracht op, waarvan het huidige 'Hof te Wassenhove' een relict lijkt te zijn. Een opvallend verschil hierbij is echter dat het 18<sup>de</sup>-eeuwse areaal ten noorden van de weg gesitueerd is, terwijl de huidige hoeve zich ten zuiden van deze straat bevindt. De oorspronkelijke hoeve is minstens terug te voeren tot de 16<sup>de</sup> eeuw en had waarschijnlijk een motte als voorloper. Rond het midden van de 19<sup>de</sup> eeuw is ze heropgebouwd op de huidige locatie.<sup>5</sup> De Atlas der Buurtwegen, uit ca. 1840, geeft de situatie weer waarin de hoeve zich nog ten noorden van de weg bevindt (Figuur 10). De Atlas der Buurtwegen geeft op het projectgebied een aantal buurtwegen en perceelsgrenzen weer die duidelijk in verband te brengen zijn met archeologische sporen uit het proefsleuvenonderzoek en de opgraving. Deze sporen zullen bijgevolg bij de beschrijving van het archeologisch onderzoek aan bod komen.



Figuur 9: Detail van de kabinetskaart van Ferraris met aanduiding van het totale projectgebied.

<sup>5</sup> <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/9781>



Figuur 10: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het totale projectgebied. Bron: Gisoost.

### 3.2 ARCHEOLOGISCHE SITUERING

Naast het reeds aangehaalde Hof te Wassenhove, zijn er in de onmiddellijke omgeving van de Leenstraat drie archeologisch relevante locaties terug te vinden op de Centraal Archeologische Inventaris (fig. 10). Inventarisnummer 503855<sup>6</sup>, gelegen tussen het projectgebied en het dorpscentrum van Grotenberge, betreft de toevallige vondst van een laat-Romeinse muntschat in de jaren '50. Het gaat om een intentionele begraving van zo'n 2400 antoniani, een in oorsprong zilveren, maar door inflatie later bronzen munt. De schat omvat munten van Gordianus III tot de usurpator Postumus. De sluitmunt in deze context is te dateren in 266/267 n. Chr. Ten zuiden van de Leenstraat zijn op basis van prospecties (oppervlaktevondsten en veldprospectie) in de jaren '70 twee zones afgebakend, waarbinnen een aantal vondstenconcentraties met Romeins bouwmateriaal en aardewerk zijn aangetroffen (500052<sup>7</sup> en 500159<sup>8</sup>). Deze zones zijn als mogelijke Gallo-Romeinse villa geïnterpreteerd.<sup>9</sup> Vlak ten noordwesten van het onderzoeksterrein is in 2018 een klein proefsleuvenonderzoek uitgevoerd tussen de Ballingsweg en de Europaweg (N42). Dit onderzoek leverde echter geen archeologische sporen op.<sup>10</sup>

<sup>6</sup> Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Grotenberge Leenstraat: <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/503855> (Geraadpleegd op 12-04-2022)

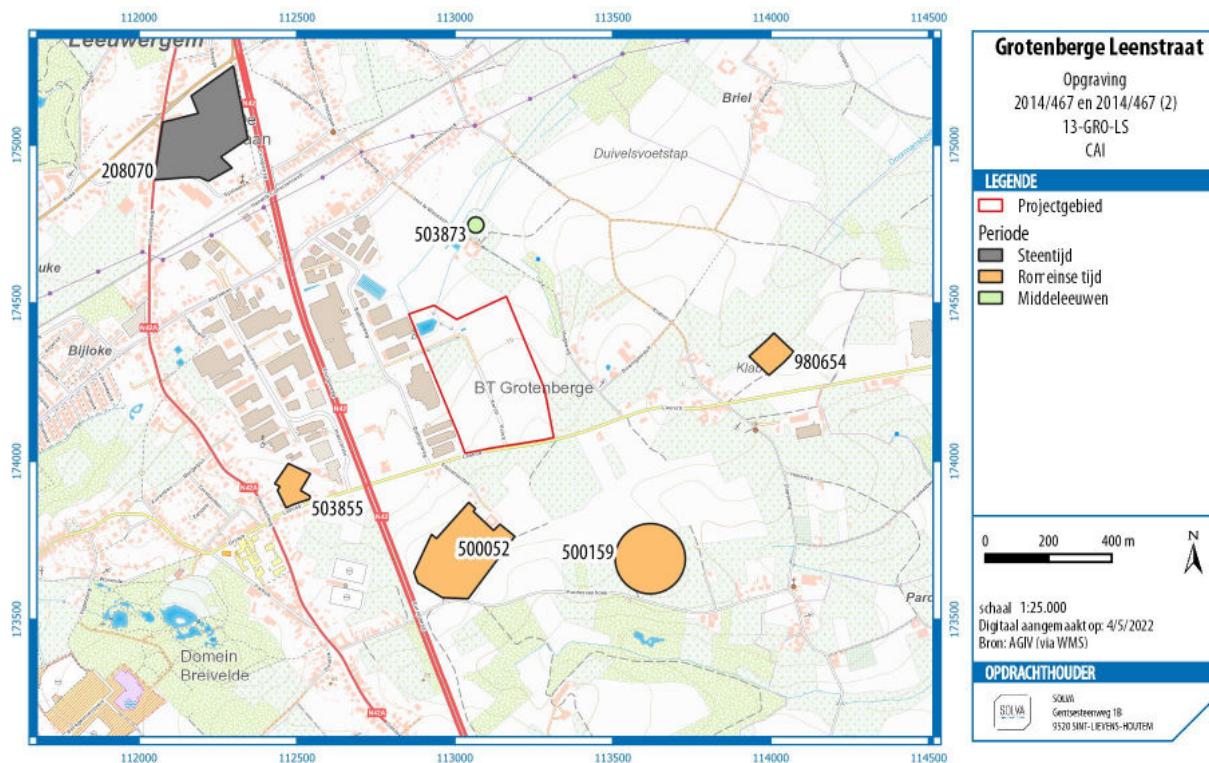
<sup>7</sup> Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Grotenberge Meuteweg: <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/500052> (Geraadpleegd op 12-04-2022)

<sup>8</sup> Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Grotenberge Pardassenhoek, <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/500159> (Geraadpleegd op 12-04-2022.)

<sup>9</sup> Cai.erfgoed.net

<sup>10</sup> Billefont & De Smet 2018

De rurale Romeinse nederzetting, die aan het licht kwam bij een opgraving langs de Spelaanstraat in Leeuwergem, bevindt zich op minder dan 1000 m van het huidige onderzoeksgebied.<sup>11</sup> De site Leeuwergem – Spelaan legde een goed bewaarde nederzetting uit de midden-Romeinse periode bloot. Er werden verschillende woongebouwen aangetroffen die georiënteerd waren op een aarden weg.



Figuur 11: Uittreksel uit de CAI met aanduiding van het onderzoeksgebied. (Bron: Agiv).

<sup>11</sup> Pede *et. al.* 2013: 132-135

## 4 ONDERZOEKSOPDRACHT

### 4.1 VRAAGSTELLING

De aanleiding van het archeologische project is de geplande ontwikkeling en uitbreiding van de ambachtelijke zone langsheen de Leenstraat en Ballingsweg. Gelet op de omvang van het projectgebied (ca. 14 ha), de ligging op de flank van een helling en de nabijheid van een aantal Romeinse vondstenconcentraties, was de aanwezigheid van sporen van menselijke activiteiten op het terrein reëel. Uit de resultaten van het proefsleuvenonderzoek bleken er zich Romeinse sporen te bevinden in het noordwestelijke deel van het projectgebied. Op basis van dit vooronderzoek is een zone van ca. 0,5 ha geselecteerd voor verder vlakdekkend onderzoek.

Het archeologisch vervolgtraject moet minimaal in staat zijn om volgende onderzoeksvragen te beantwoorden:

- Wat is de archeologisch relevante geologische en bodemkundige opbouw? In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Wat is de aard, datering, spreiding en onderlinge samenhang van de sporen? Kan er een periodisering in het sporenbestand vastgesteld worden? Is er sprake van chronologische continuïteit? Kunnen er per periode diverse fasen in de occupatie van het terrein onderscheiden worden?
- Aan welke functie kunnen de sporen gerelateerd worden? Bewoning, artisanale activiteit, funerair, ontginning,...
- Kunnen er uitspraken worden gedaan met betrekking tot de types brandrestengraven? Is er sprake van een grafveld? En zo ja: zijn er aanwijzingen voor interne organisatie binnen het grafveld?
- In welke mate weerspiegelde het beperkte zicht van de proefsleuven de archeologische realiteit zoals die tevoorschijn kwam na de vlakdekkende afgraving? Zijn er in dit opzicht methodologische aanbevelingen te maken?
- Wat kan er op basis van het vondstmateriaal gezegd worden over de materiële cultuur en de funeraire rituelen? Zijn de vondsten typisch of atypisch voor deze rituele context?
- Wat kan er gezegd worden over de inrichting en vegetatie in de nabije en ruimere omgeving van de vindplaats?
- Welke analyses dienen uitgevoerd om een inzicht te krijgen in de landschappelijke context van de site en de datering van de aangetroffen structuren/artefacten?

### 4.2 RANDVOORWAARDEN

De bijzondere voorwaarden bevinden zich in bijlage.

## 5 WERKWIJZE EN OPGRAVINGSSTRATEGIE

### 5.1 METHODOLOGIE TERREINWERK

Om de zone waar de Romeinse sporen zich bevinden volledig te kunnen onderzoeken, is een vlak afgegraven van ca. 4257 m<sup>2</sup> (Figuur 4). Deze zone situeert zich tussen proefsleuven 50, 51, 63 en 64. Ook de twee kijkvensters die tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn aangelegd, werden hierin geïntegreerd.

Het vlak is eerst tot op het colluvium afgegraven. Indien er geen sporen aanwezig waren is verder verdiept tot op de moederbodem waar de archeologische sporen zichtbaar werden (zandige leem).<sup>12</sup> Sporadisch tekenden zich in het oud colluvium sporen af, zodat in dat geval na registratie op grondvlak A (GPL A) een tweede grondvlak is aangelegd (= grondplan B (GPL B)). Hierbij werd het colluvium verdiept tot wanneer de moederbodem werd bereikt. De totale oppervlakte van dit tweede grondvlak bedraagt ca. 1250 m<sup>2</sup>.

De grenzen van het opgravingsvlak zijn bepaald door het ontbreken van archeologische sporen in de omliggende proefsleuven en door recente verstoringen. Daarenboven ligt de meest zuidelijke grens van het opgravingsvlak tegen een talud waar zich een groot niveauverschil aftekent. De aanwezigheid van een dik pakket colluvium (tot ca. 2,5 m dikte) kon er niet op een veilige en verantwoorde manier opgegraven worden. Door de lage densiteit van de sporen boven dit talud en door het uitzonderlijk dik colluvium, is in samenspraak met het Agentschap Onroerend Erfgoed de beslissing genomen het vlak niet verder uit te breiden. Dit maakt dat de uiteindelijk uitgevoerde opgraving lichtjes afwijkt van de geplande opgraving<sup>13</sup>. De afname van sporen in zuidelijke grens van het opgravingsvlak suggereert dat er inhoudelijk geen informatieverlies is langs deze zijde.

De sporen zijn manueel opgeschaafd, gefotografeerd, beschreven en ingemeten. Ze zijn gecoupeerd met als doel de aard en datering ervan te kunnen bepalen. De coupes zijn eveneens gefotografeerd, ingetekend en beschreven. Alle vondsten kregen een identificatienummer. Na de registratie zijn de tweede helften van de sporen uitgehaald. Bij kleine kuilen en paalsporen gebeurde dit handmatig, bij grotere structuren zoals greppels en grachten is dit machinaal gebeurd. Op twee plaatsen is een profielput aangelegd om een beter beeld te krijgen van de bodemopbouw. Elk profiel is gefotografeerd en per laag beschreven. Hiervan is de precieze locatie topografisch ingemeten.

Bij de verwerking zijn alle spoorbeschrijvingen, plannen, foto's, vondstbeschrijvingen en –behandelingen ingevoerd in de archeologiedatabank van SOLVA.<sup>14</sup>

### 6.2. METHODOLOGIE VERWERKING

Het gebruik van gestandaardiseerde fiches en een gestandaardiseerde nummering van de sporen en de lagen in een spoor – en alles wat daarmee samenhangt (foto's, plannen, vondsten) – heeft niet alleen te maken met het stroomlijnen van de registratie op het veld, maar ook met de verwerking van deze gegevens tijdens de rapportage.

De dienst archeologie van SOLVA heeft in de loop van 2009 de ontwikkeling van een databank geïnitieerd. Haar doel is het kunnen zowel invoeren en opslaan, als raadplegen en beheren van alle gegevens – velddata en externe informatie – in één systeem. Daarenboven is het de opzet om met de databank overzichtelijke lijsten te kunnen genereren, die als bijlagen kunnen dienen in de rapporten. Deze databank

---

<sup>12</sup> Ook waar een textuur B-horizont of colluvium aanwezig was is steeds afgegraven tot op de moederbodem (C-horizont) omdat de sporen pas vanaf dat niveau zichtbaar waren. Dit gebeurde in voorkomend geval laagsgewijs.

<sup>13</sup> Vergelijk Figuur 4 (uitgevoerde afbakening) met Figuur 5 (geplande afbakening)

<sup>14</sup> De archeologiedatabank van SOLVA omvat alle informatie die op terrein ingezameld wordt (spoorfiches, plannen, foto's,...) alsook de vondsten. Op basis van deze basisinformatie worden tevens contexten en structuren gecreëerd, alsook diverse bijlagen (rapporten, rapport natuurwetenschappelijk onderzoek...). De databank beheert zodoende alle opgravingsdata ingezameld op projecten die door SOLVA worden uitgevoerd. Ze is te allen tijde te consulteren bij SOLVA.

is geen star gegeven, maar een 'ongoing' project, te meer nu ook de stap is gezet naar een volledig digitale registratie op het terrein.

De absolute basis van de databank, de kleinste atomaire eenheid als het ware, is het spoor. Dit omvat elk spoor, elk onderdeel van een spoor alsook elke actie die in het verleden haar sporen in de ondergrond naliet. Dit valt uiteen in negen types: 'laag', 'muur', 'vloer', 'skelet', 'hout', 'vondst', 'vertical feature interface' of 'VFI', 'horizontal feature interface' of 'HFI' en 'boring'. Voor elk type spoor bestaat één gestandaardiseerde fiche in de databank. Aan deze kleinste eenheid wordt alles gekoppeld: plannen, tekeningen, foto's én vondsten. Bovendien worden op dit niveau de eerste relaties gelegd tussen de sporen onderling: een spoor 'is recenter', 'is ouder', 'gelijktijdig met' of 'hetzelfde als' een ander spoor.

Op een tweede niveau in de databank staan de spoorcombinaties. Deze groeperen één of meerdere sporen. Elke spoorcombinatie krijgt een individueel nummer, namelijk het nummer van het eerste spoor dat tot deze spoorcombinatie behoort. Het is evenwel niet zo dat elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een spoorcombinatie. Verstoringen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een spoorcombinatie gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau. De plannen, tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan een spoor worden door de databank automatisch verbonden aan de spoorcombinatie waartoe ze behoren. Vanuit dit niveau kan men dus makkelijk navigeren in de verschillende sporen van die spoorcombinatie en waaraan de vondsten, plannen, tekeningen en foto's verbonden zijn. Op dit niveau laat de databank eveneens toe chronologische/stratigrafische relaties te leggen tussen de spoorcombinaties onderling.

Het derde niveau in de databank bevat de structuren. Structuren groeperen op hun beurt één of meerdere spoorcombinaties. Ook zij krijgen een individueel nummer, met name het eerste spoorcombinatienummer dat tot deze structuur behoort. Indien bijvoorbeeld een gebouwplattegrond (structuurniveau) is vastgesteld, bestaande uit verschillende paalsporen (spoorcombinatieniveau), dan zal deze gebouwplattegrond het nummer dragen van een spoorcombinatie (een paalspoor) die deel uitmaakt van deze structuur. Elk paalspoor (spoorcombinatieniveau) kan op zijn beurt bestaan uit een paalkern (spoorniveau) en een insteek (spoorniveau). Opnieuw is het zo dat niet elke spoorcombinatie tot een structuur hoeft te behoren. De databank groepeert onder een structuur telkens de plannen, tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan de spoorcombinaties die deel uitmaken van de structuur. Opnieuw is vanuit het structuurniveau gemakkelijk te navigeren tussen de verschillende spoorcombinaties die ertoe behoren en zo, verder afdalend, uiteindelijk tussen de verschillende sporen. Op dit niveau kunnen eveneens chronologische/stratigrafische relaties gelegd worden tussen structuren.

Het zijn de contextnummers en, indien gegroepeerd onder een structuur, de structuurnummers die verder in de tekst de leidraad vormen. Voor de volledigheid geven we nog mee dat er thesauruslijsten zijn opgesteld die duidelijk definiëren welke archeologische gehelen als context dan wel als structuur geïnterpreteerd worden.

Wat de vondsten en de staalnames betreft, wensen we mee te geven dat de databank een uitgebreide mogelijkheid tot determinatie, datering en assessment voorziet. Dit gebeurt zoals vermeld op het spoorniveau. Hieraan zijn de verschillende vondst- en staalnummers van de vondsten gekoppeld. Bij het ingeven van de vondsten wordt 'automatisch' een datering gegenereerd, maar deze kan manueel overschreven worden. Dit geldt op spoor-, spoorcombinatie- en structuurniveau. De databank laat eveneens toe de vondstgegevens te bevragen en te exporteren naar Excel. Bovendien kan voor elke vondst een logboek van de verschillende behandelingen aangemaakt worden.

De databank bevat tot slot alle relevante documenten met betrekking tot een project in een map 'bijlagen': rapporten, plannen, overzichtsfoto's, rapporten natuurwetenschappelijk onderzoek, totaalplan...

## 5.2 MOTIVATIE VAN DE SELECTIE VAN MATERIAAL EN STAALNAME

Tijdens het onderzoek zijn alle vondsten geregistreerd en gerecupereerd. Van een aantal sporen zijn houtskool- en pollenstalen genomen. Uit enkele kuilen en uit vrij humeuze bodemlagen van de oude horizont zijn bulkstalen genomen. De brandrestengraven zijn integraal bemonsterd en nat gezeefd op 1 mm. Een volledige lijst van staalnames is te vinden in de bijlage.



## 6 BESCHRIJVING VAN HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

### 6.1 INLEIDING

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn in het noordwesten van het onderzoeksterrein bijna uitsluitend Romeinse sporen aangetroffen. Het vervolgonderzoek richtte zich nadien specifiek op deze sporen. Tijdens de vlakdekkende opgraving konden een aantal van deze sporen verder getraceerd worden in een groter areaal. Dit liet een meer ruimtelijke samenhang toe tussen de sporen (Figuur 12). Naast enkele sporen uit de volle middeleeuwen en de postmiddeleeuwen, zijn voornamelijk sporen uit de Romeinse, en meer specifiek de vroeg-Romeinse (20 v. Chr. – 70 n. Chr.) periode aangetroffen.



**Figuur 12: Totaalplan van de opgraving met fasering.**

## 6.2 ROMEINSE PERIODE

### 6.2.1 VROEG-ROMEINS

De oudste sporen dateren uit de vroeg-Romeinse periode. Het betreft voornamelijk greppels, een elftal kuilen en een niet nader gedefinieerde uitgraving (Figuur 13).

#### 6.2.1.1 GREPPELS

##### 6.2.1.1.1 ALGEMEEN

Het merendeel van de Romeinse greppels is in de vroeg-Romeinse periode onder te brengen. Het gaat om de contexten: PS49-A-5, PS50-A-7, PS50-A-13, PS51-A-5, PS63-A-6, I-46, I-69 en I-153. De greppels hebben allemaal een sterk gelijkende vulling bestaande uit een uitgeloogde (licht-) grijze zandleem met lichtbruine vlekjes met mangaan- en ijzerconcretie. De meeste greppels zijn slechts fragmentair bewaard, wat de interpretatie wat bemoeilijkt.

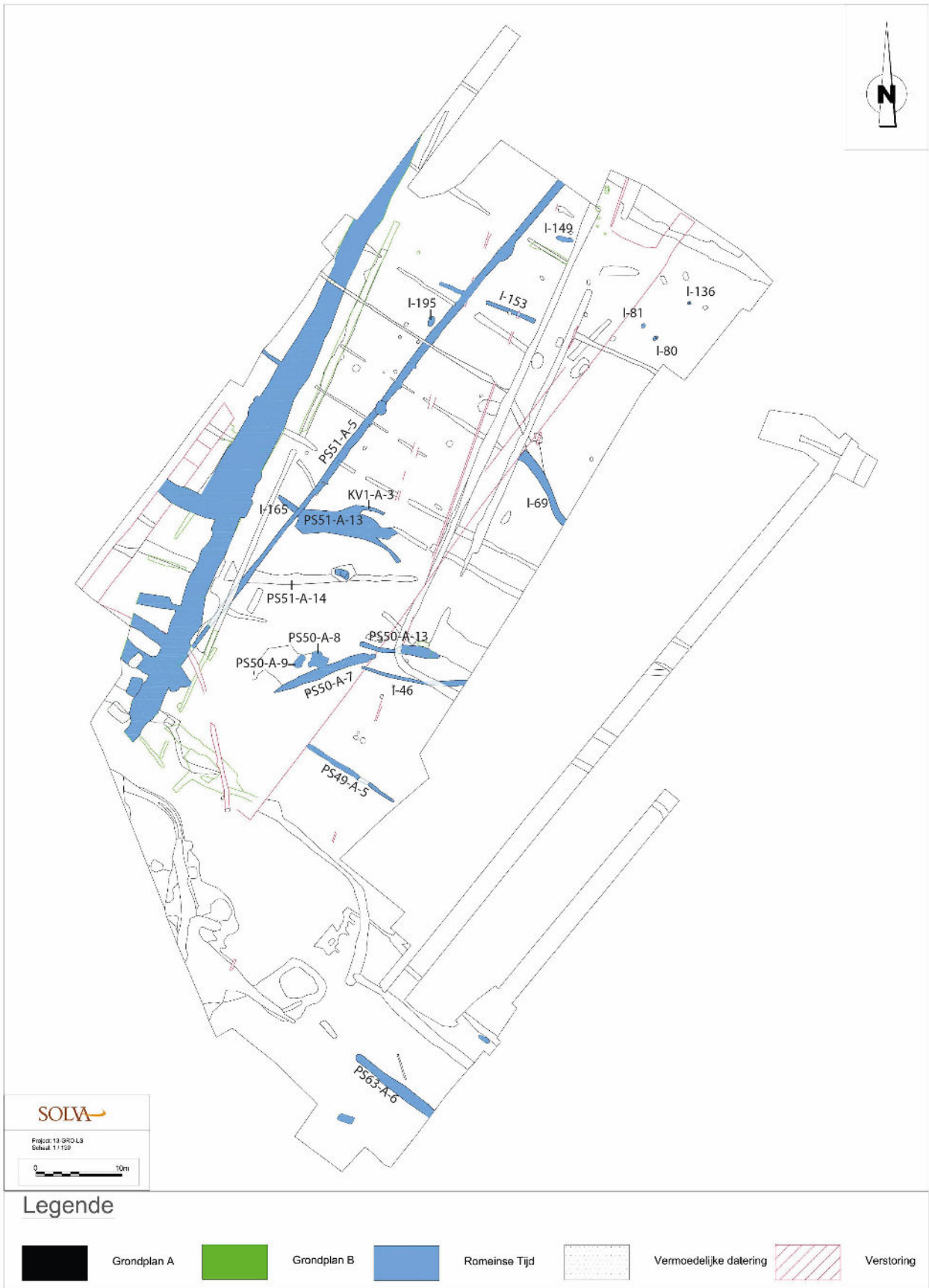
De best bewaarde greppel is PS51-A-5. Deze greppel loopt kaarsrecht over het terrein met een NO-ZW-oriëntatie en kon over een afstand van zo'n 60 m gevolgd worden. De greppel was ongeveer 70 cm breed en had een komvormige uitgraving die tot ongeveer 40 cm onder het afgegraven vlak was bewaard (Afbeelding 1). De greppel wordt oversneden door de greppels C. I-161 en C. I-160.



Afbeelding 1: Dwarsdoorsnede op greppel PS51-A-5.

De greppels C. PS63-A-6 en C. PS49-A-3 staan haaks op het verloop van C. PS51-A-5. Hoewel de greppels C. PS51-A-5 niet snijden ten gevolge hun beperkte bewaringsgraad, is het waarschijnlijk dat deze greppels tot eenzelfde systeem behoren. Ook C. I-153 lijkt georiënteerd op C. PS51-A-5, maar staat niet volledig haaks. De onvolledigheid van dit systeem maakt interpretaties moeilijk. Tussen greppel PS63-A-6 en PS49-A-5 ligt er 26,16 m, wat overeen stemt met 88,3 Romeinse voet (0,296 m). De afstanden tussen alle greppels zijn enerzijds te groot en anderzijds te klein om een actus of een veelvoud daarvan te vormen.

De andere greppels uit de vroeg-Romeinse periode, C. PS50-A-7, C. I-46, C. PS50-A-13 en C. I-69 hebben een fragmentaire bewaring, wat er voor zorgt dat hun verloop en inrichting/organisatie niet te achterhalen is. Het afwijkend verloop ten opzichte van het systeem van C. PS51-A-5 suggereert minstens een tweeledige fasering in de vroeg-Romeinse periode, maar het is niet mogelijk om de grachten relationeel tegen elkaar af te zetten.



Figuur 13: Totaalplan met aanduiding van de vroeg-Romeinse contexten.



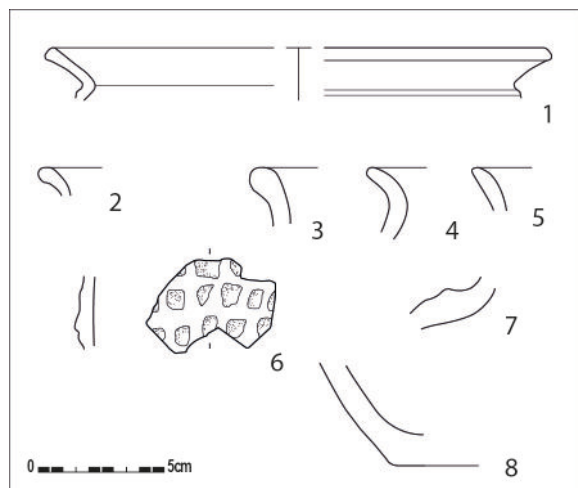
**Figuur 14:** Overzichtsfoto met aanduiding van context PS51-A-5 (rechts) en I-153 (links).

Greppel PS51-A-14 is eveneens in de vroeg-Romeinse periode te plaatsen. Er is geen aardewerk teruggevonden in deze greppel, maar het feit dat deze greppel wordt oversneden door het brandrestengraf C. KV1-A-1 (midden-Romeins) maakt dat de greppel per definitie ouder moet zijn. De vulling van de greppel correspondeert bovendien ook goed met de vullingen van de goed gedateerde greppels uit de vroeg-Romeinse periode.

### 7.2.1.1.2. Vondsten

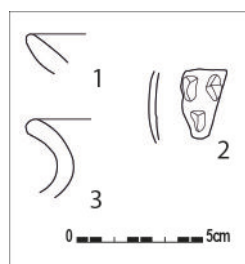
De greppels bevatten een duidelijke component pre-Flavisch aardewerk, wat in de regio eerder een zeldzaamheid kan genoemd worden (Tabel 1). Het gaat vooral om bepaalde vormen *terra rubra* (imitatie) en handgevormd, in ijzertijdtraditie gemaakt, aardewerk.

**Greppel PS50-A-7** leverde een voor de site behoorlijke hoeveelheid materiaal op (Tabel 1, Figuur 15). Er zijn 90 stukken handgevormd in ijzertijdtraditie vervaardigd aardewerk ingezameld. Op enkele stukken zijn ribbels, groeven en vlakdekkende indrukken aangebracht. Verder zijn er nog fragmenten in gedraaid reducerend gebakken aardewerk, een fragmentje *commune fine sombre*, oxiderend gedraaid kruikwaar, enkele scherfjes *terra rubra* (imitatie) en een scherfje *terra nigra* ingezameld in de context.

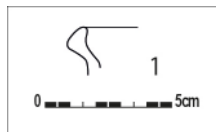


**Figuur 15:** Selectie aardewerk uit context PS50-A-7 (13-GRO-LS-37, schaal 1:3). 1. *Terra rubra imitatie?* beker; 2. *Commune fine sombre*; 3-5. Handgevormde waar; 6. Handgevormde waar met vlakdekkende indrukken (13-GRO-LS-37); 7. Handgevormde waar met ribbel; 8. Handgevormde waar.

Ook in greppel PS51-A-5 zijn een aantal in ijzertijdtraditie gemaakte scherven teruggevonden, naast fragmenten in gewone waar, kruikwaar, een fragment oxiderend gebakken zeepwaar en stukjes *terra rubra* (imitatie) (Tabel 1, Figuur 16). De scherven *terra rubra* zijn wellicht gemaakt in een imitatie, en zijn afkomstig van een tonbeker, mogelijk gaat het om hetzelfde individu als inventaris 13-GRO-LS-96 (C. PS51-A-13). De beker in handgevormde waar lijkt sterk op de bekers gevonden te Lierde-Wolfsveld. Deze dateren aan het einde van de 1<sup>ste</sup> eeuw en het begin van de 2<sup>de</sup> eeuw.<sup>15</sup>



**Figuur 16:** Tekeningen van een selectie aardewerk uit context PS51-A-5 (13-GRO-LS-45, schaal 1:3). 1. Tonvormige beker in *terra rubra*-imitatie; 2. Reducerend gedraaide wandscherf met uitgeknepen noppen. 3. Beker in handgevormde waar.



**Figuur 17:** Tekening van het aardewerk uit context PS63-A-6 (schaal 1:3): gewone waar, reducerend gebakken.

<sup>15</sup> Verbrugge *et al.* 2013

|  | Stuks | Zakken |
|--|-------|--------|
| <b>C. I-153</b>  |       |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / beker                                     | 3     |        |
| <b>C. I-46</b>   |       |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Niet gedetermineerd  | 2     |        |
| <b>C. I-69</b>   |       |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Mortaria / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd             | 6     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Niet gedetermineerd  | 1     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Niet gedetermineerd  | 4     |        |
| <b>C. PS49-A-5</b>   |       |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd                    | 5     |        |
| Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd   | 1     |        |
| <b>C. PS50-A-13</b>  |       |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / IJzertijdtraditie / niet gedetermineerd                      | 5     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd                    | 1     |        |
| <b>C. PS50-A-7</b>   |       |        |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra nigra / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd                        | 1     |        |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra rubra / Niet gedetermineerd / beker                                      | 3     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Kruikwaar / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd            | 4     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Commune fine sombre / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd | 1     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd                       | 5     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / IJzertijdtraditie / niet gedetermineerd                      | 90    |        |
| Aardewerk / Romeins / Niet gedetermineerd  | 1     |        |
| Bot / Dierlijk verbrand bot  |       | 1      |
| Bot / Niet gedetermineerd verbrand bot   |       | 1      |
| <b>C. PS51-A-5</b>   |       |        |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra rubra / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd                        | 2     |        |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Zeepwaar / Oxiderend gebakken / niet gedetermineerd   | 1     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Kruikwaar / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd            | 6     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Niet gedetermineerd / kom  | 1     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd                       | 4     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / IJzertijdtraditie / niet gedetermineerd                      | 16    |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / IJzertijdtraditie / pot                                      | 1     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd                    | 14    |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Niet gedetermineerd  | 1     |        |
| Aardewerk / Romeins / Niet gedetermineerd  | 1     |        |
| Bot / Niet gedetermineerd verbrand bot   | 1     |        |
| Silex / Niet gedetermineerd  | 3     |        |
| <b>C. PS63-A-6</b>   |       |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd                       | 2     |        |

**Tabel 1: Vondstmateriaal uit de vroeg-Romeinse greppels.**

## 7.2.1.2. Kuilen en ongedefinieerde uitgraving

### 7.2.1.2.1. Algemeen

Er zijn zeven (paal)kuilen en een grote onregelmatige uitgraving (C. PS51-A-13) aangetroffen die in de vroeg-Romeinse periode te plaatsen zijn. De sporen liggen verspreid over het opgravingsvlak, wat maakt dat de onderlinge samenhang moeilijk te maken is. Er zijn bovendien rond de sporen nog verschillende niet-gedateerde sporen aangetroffen. Omdat er geen aardewerk in deze contexten is gevonden, en de vulling wat afwijkt, worden deze niet mee besproken in onderstaand overzicht.

De contexten C. PS50-A-8 en C. PS50-A-9 liggen ongeveer centraal op het onderzoeksterrein. Het zijn vrij onregelmatige kuilen die, hoewel ze vondstmateriaal bevatten, niet met zekerheid antropogeen van oorsprong zijn (Afbeelding 2). De vulling van PS50-A-9 is vrij uitgeloozd en gelaagd, daar waar de vulling van PS50-A-8 organischer van samenstelling is (Afbeelding 3). Kuil PS50-A-8 oversnijdt zowel in vlak als in coupe de greppel C. PS50-A-7, die eveneens in de vroeg-Romeinse periode te plaatsen is. Deze oversnijding kan de aanname steunen dat er in de vroeg-Romeinse periode minstens twee verschillende fasen zijn, of dat de plek voor een langere periode is gebruikt in deze periode.

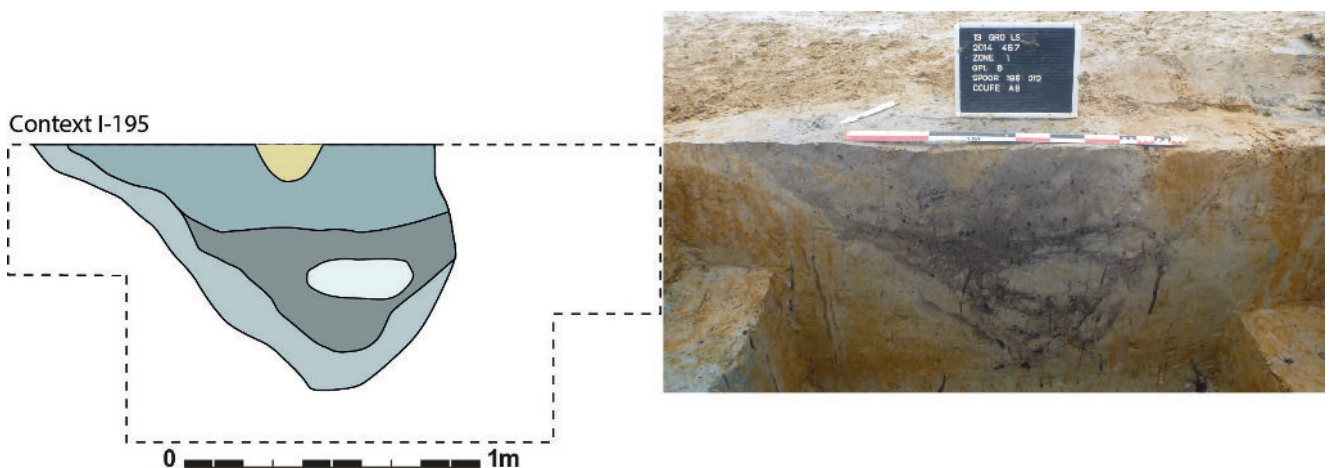


Afbeelding 2: Opname van de kuilen PS50-A-8 (voorgrond links) en PS50-A-9 (rechts). Op de achtergrond is greppel PS50-A-7 te zien.



Afbeelding 3: Lengtecoupe EF op C. PS50-A-8.

Kuil I-195 ligt aan de noordwestelijke kant van de opgraving. Rond deze kuil situeren zich een vijftal ondiepe sporen (C. I-174, C. I-175, C. I-176, C. I-177 en C. I-178) maar er is geen verband te zien tussen deze sporen en C. I-195. Het spoor is ovaal in grondplan en meet op het breedste punt ongeveer 1,2 m, en het was tot ongeveer 80 cm onder het afgegraven vlak bewaard gebleven. In de vulling van de kuil is onderaan een onregelmatige, donkergrijze gelaagdheid te zien.

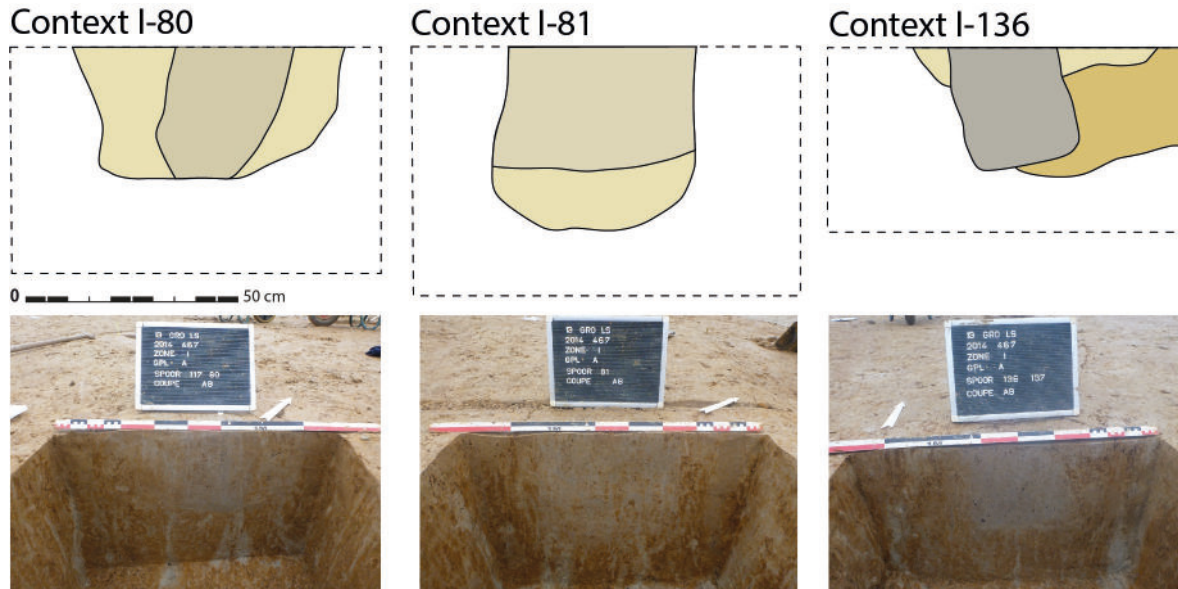


Figuur 18: Coupe AB op C. I-195.

De paalkuilen C. I-80, C. I-81 en C. I-136 liggen in de noordoostelijke hoek van het opgravingsvlak (Afbeelding 4). De sporen zijn rond tot ovaal in oppervlakte en hebben een diameter van ongeveer 70 cm en zijn tot een diepte van ongeveer 30 cm onder het afgegraven vlak bewaard gebleven (Figuur 19). De vulling van de paalpoorkern van C. I-80 en de vulling van C. I-136 correspondeert sterk: licht bruinig grijs en vrij uitgeloozd. De vulling van C. I-81 wijkt hier met z'n gelij grijs tot beigebruine vulling wat van af. Hoewel de paalkuilen zowel qua omvang als qua diepte sterk gelijkend zijn, is het niet mogelijk om ze te linken aan een reconstructie van een grondplan.



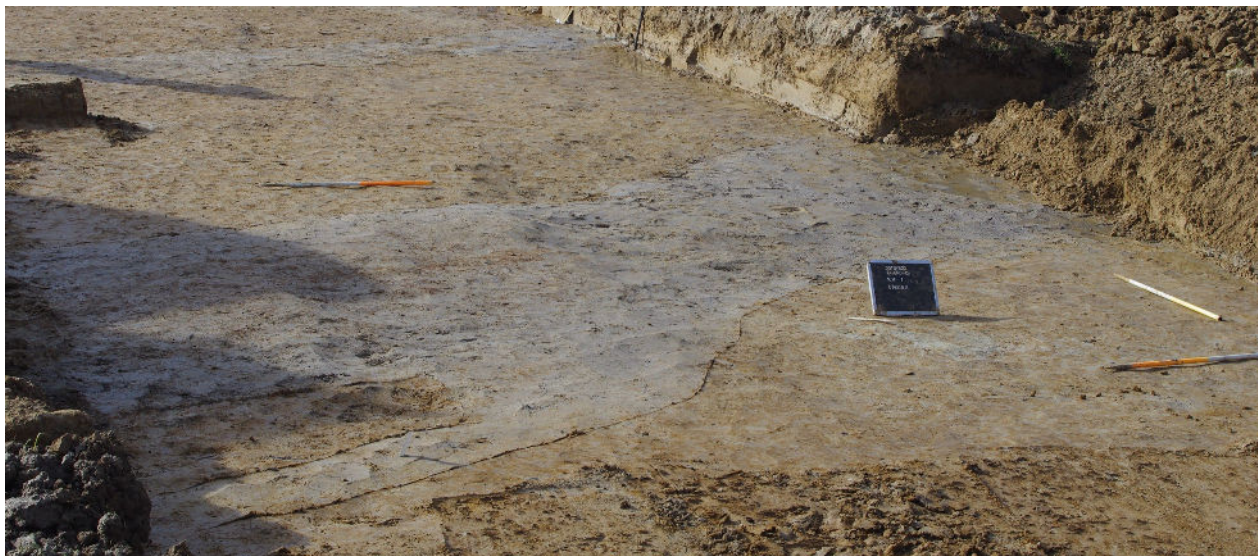
Afbeelding 4: Terreinfoto van de paalsporen. C. I-80 en C. I-81 zijn al gecoupeerd (links), C. I-136 nog niet.



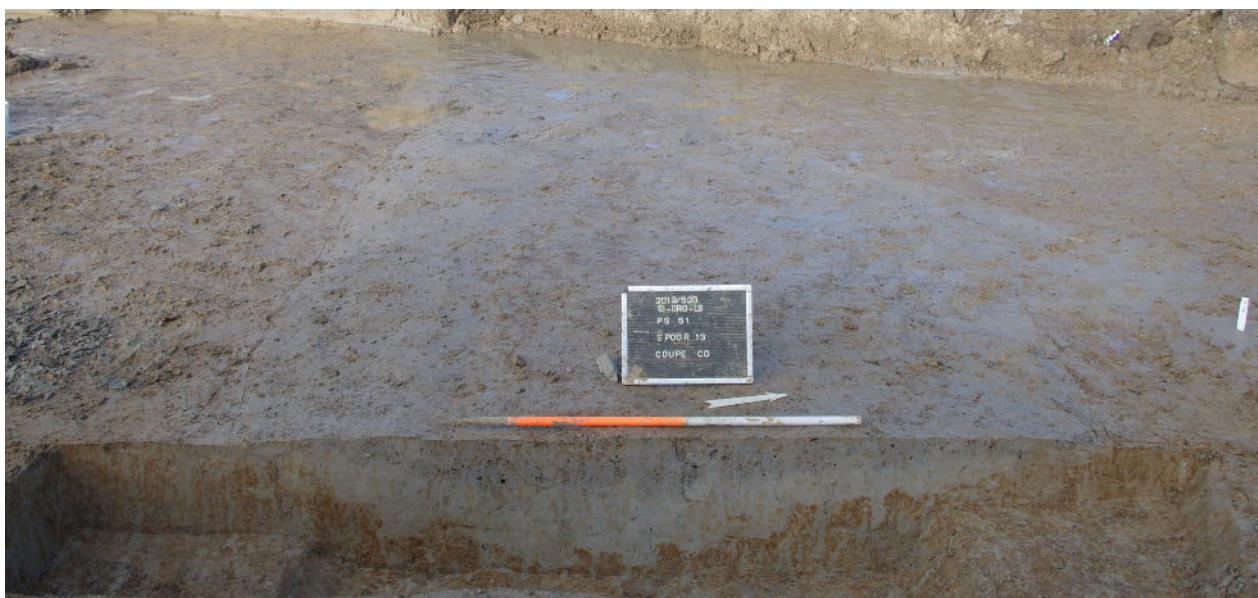
Figuur 19: Tekeningen en foto's van de paalkuilen C. I-80, C. I-81 en C. I-136.

De kuil C. PS51-A-13 is ca. 14 m lang, ca. 2,5 m breed en gaat tot maximaal 62 cm onder het aangelegde vlak (Afbeelding 5 en Afbeelding 6). De vulling van het spoor bestaat onderaan uit een vrij bleek grijze band bovenop de onregelmatig uitgegraven bodem van het spoor. Bovenaan het spoor is een donkergrijze band waar te nemen met meer houtskoolspikkels en mangaan- en ijzerconcretie. De vorm van de kuil geeft weinig

prijs over het gebruik of het doel waarvoor het is aangelegd. Mogelijk gaat het om een leemwinningskuil. Zowel aan de westelijke kant (C. I-165) als aan de oostelijke kant (KV1-A-3 en KV1-A-6) lijken er greppels naar de kuil te lopen. Door de slechte bewaring van de sporen is het echter niet uit te maken of dit echt sporen zijn, of eerder natuurlijke sporen.



Afbeelding 5: Een deel van C. PS51-A-3 tijdens het afgraven.



Afbeelding 6: Coupe CD op spoor PS51-A-13.

#### 7.2.1.2.2. Vondsten

De kuilen C. PS50-A-8 en C. PS50-A-9 bevinden zich in de directe nabijheid van een aantal vroeg-Romeinse greppels. In beide kuilen is een grote variëteit aan scherven aangetroffen, waarbij net als bij de greppels de hoge hoeveelheid handgevormde in ijzertijdtraditie vervaardigde scherven opvalt. De kuilen zijn te dateren tussen het eerste kwart voor het jaar 0 en het begin van het vierde kwart van de 1<sup>ste</sup> eeuw (pre Flavisch).

In kuil C. PS50-A-8 zijn 169 scherven aardewerk aangetroffen, waarvan er 109 in ijzertijdtraditie vervaardigde scherven zijn (Tabel 2, Figuur 20, Figuur 21). Eén van de scherven is een randfragment van een kookpot met typisch vroeg-Romeins S-vormig profiel (Figuur 20: 3; Figuur 21: 7). Daarnaast zijn er vier wandfragmenten versierd met vlakdekkende nagelindrücken (Figuur 20: 2; Figuur 21: 10-11). Deze scherven met nagelindrücken komen vaker voor in vroeg-Romeinse contexten zoals bijvoorbeeld in Wervik.<sup>16</sup> Naast het lokaal vervaardigde aardewerk komen er ook *terra nigra* en *terra rubra* vormen voor. Van de 14 stuks *terra rubra* zijn er zeker vier afkomstig van een beker van het type Deru P1 tot 19 met een rolstempelversiering (Figuur 20: 5-6; Figuur 21: 1 & 3)<sup>17</sup> en één van een *terra rubra* bord in noordelijke waar (Figuur 20: 4; Figuur 21: 2). Deze vorm is wellicht een imitatie van de Italiaanse terra sigillata vorm “Conspectus 18”, een vorm die voor komt van 20 v. Chr. tot 40 n. Chr.<sup>18</sup>

Van de 12 stuks *terra nigra* zijn er zeker 8 stuks afkomstig van een beker (Figuur 20: 7; Figuur 21: 4). Naast dit aardewerk is er ook nog reducerend en oxiderend gedraaid aardewerk, wat dolium fragmenten, wat kruikwaar en een fragmentje zeepwaar aangetroffen.

Naast het aardewerk is er een natuursteen (kalkzandsteen?) fragment aangetroffen dat mogelijk afkomstig is van een beeldje (Figuur 20: 8). De steen kent geen lokale herkomst, maar is zeker een importproduct. In het midden is een gat te zien dat als bevestiging gediend heeft.

Het vondstenensemble uit PS50-A-9 bestaat uit 10 handgevormde in ijzertijdtraditie vervaardigde scherven, en één fragment gedraaid reducerend gebakken aardewerk (Tabel 2, Figuur 22). Onder de handgevormde scherven waren er twee wandscherven met vlakdekkende noppenversiering. Er waren twee randfragmenten van een kookpot met een S-vormig profiel (Figuur 21: 8-9).

---

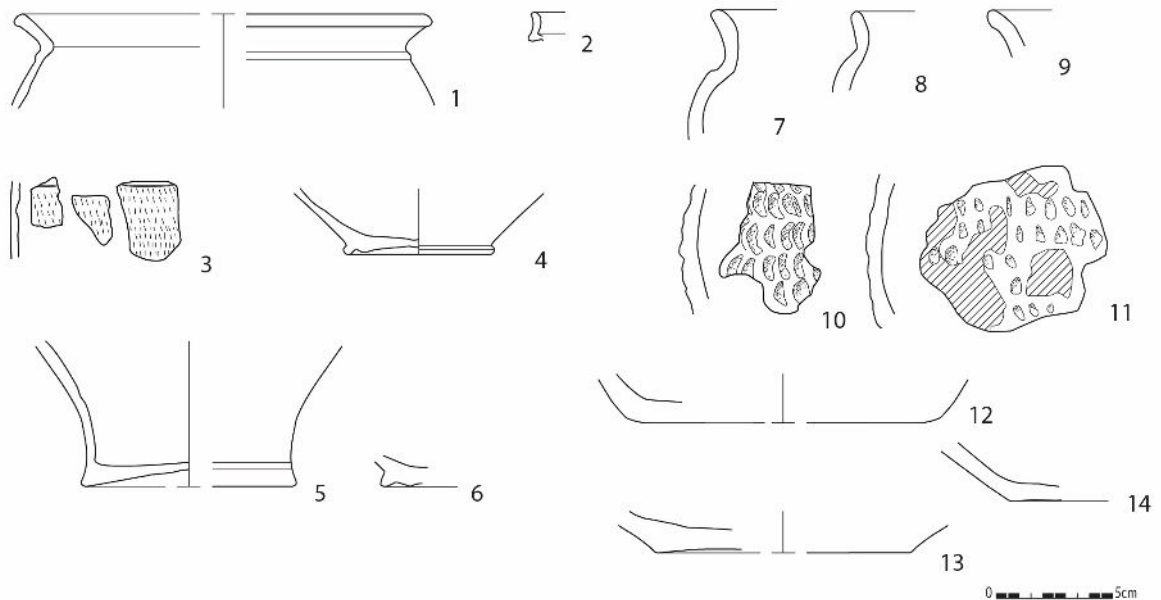
<sup>16</sup> Verbrugge 2010: 25-27.

<sup>17</sup> Deru 1996

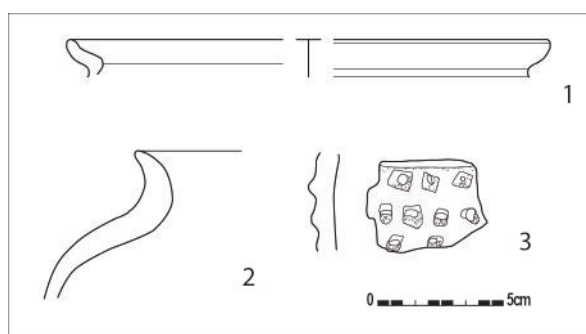
<sup>18</sup> Hanut 2010: 43



Figuur 20: Een selectie van vondsten uit kuil PS50-A-8. 1. Beker, oxiderend (mogelijk terra rubra-imitatie) (13-GRO-LS-55); 2. Handgevormd aardewerk met vlakdekkende nagel- en vingertopindrukken (ijzertijdtraditie) (13-GRO-LS-55 (rechts) 13-GRO-LS-56 (links)); 3. Handgevormd aardewerk met S-vormig profiel (13-GRO-LS-55); 4. Fragment van een terra rubra bord (mogelijk imitatie van terra sigillata) (13-GRO-LS-55); 5. Terra rubra beker (13-GRO-LS-57); 6. Terra rubra beker – met rolstempel versierde wandscherven (13-GRO-LS56 (links), 13-GRO-LS-38 (rechts)); 7. Terra nigra bekerbodern (13-GRO-LS-57); 8. Fragment van mogelijk een natuurstenen beeldje (13-GRO-LS-57).



Figuur 21: Tekeningen van een selectie aardewerk uit context PS50-A-8 (schaal 1:3). 1. Terra rubra beker; 2. Fragment van een terra rubra bord (mogelijk imitatie van terra sigillata) 13-GRO-LS-55; 3. Terra rubra met rolstempelversiering (links 13-GRO-LS-57, midden 13-GRO-LS-56, rechts: 13-GRO-LS-38); 4. Beker in terra nigra (13-GRO-LS-57); 5. Beker, oxiderend (mogelijk terra rubra-imitatie) 13-GRO-LS-57; 6. Voet, gewone waar, gedraaid en reducerend gebakken; 7. Handgevormde waar met typisch vroeg-Romeins S-vormige profiel (13-GRO-LS-55); 8. Handgevormde waar; 9. Handgevormde waar (13-GRO-LS-56); 10. Handgevormde waar met nagelindrukken (13-GRO-LS-56); 11. Handgevormde waar met vlakdekkende indrukken (13-GRO-LS-55); 12: Handgevormde waar (13-GRO-LS-56)-14. Handgevormde waar.



Figuur 22: Tekeningen van een selectie aardewerk uit context PS50-A-9 (schaal 1:3). 1. Gedraaid reducerend gebakken beker (13-GRO-LS-90); 2. Handgevormde waar (13-GRO-LS-91); 3. Handgevormde waar met noppensversiering (13-GRO-LS-90).

|   | Stuks | Zakken |
|---|-------|--------|
| <b>C. PS50-A-8</b>  |       |        |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra nigra / Niet gedetermineerd / beker                   | 8     |        |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra nigra / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd     | 4     |        |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra rubra / Niet gedetermineerd / beker                   | 3     |        |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra rubra / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd     | 9     |        |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra rubra / Noordelijke groep / beker                     | 1     |        |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra rubra / Noordelijke groep / kopje                     | 1     |        |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Zeepwaar / Oxiderend gebakken / niet gedetermineerd                          | 1     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Niet gedetermineerd / Niet gedetermineerd     | 10    |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd    | 6     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd oxiderend gebakken / Dolia / voorraadpot                        | 3     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd oxiderend gebakken / Niet gedetermineerd                        | 1     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / IJzertijdtraditie / kookpot               | 1     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / IJzertijdtraditie / niet gedetermineerd   | 108   |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd | 6     |        |
| Aardewerk / Romeins / Niet gedetermineerd   | 7     |        |
| Bot / Dierlijk bot  | 7     | 1      |
| Bot / Dierlijk verbrand bot   |       | 1      |
| Bot / Niet gedetermineerd   |       | 1      |
| Bouwmetaal / Verbrande leem   | 1     |        |
| Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd  | 1     |        |
| Natuursteen / Andere  | 1     |        |
| Natuursteen / Niet gedetermineerd   | 2     |        |
| <b>PS50-A-9</b>   |       |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / beker                  | 1     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / IJzertijdtraditie / kookpot               | 2     |        |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / IJzertijdtraditie / niet gedetermineerd   | 8     |        |
| Bot / Dierlijk bot  | 2     | 2      |
| Bot / Niet gedetermineerd verbrand bot  |       | 1      |

Tabel 2: Vondstmateriaal uit C. PS50-A-8 en C. PS50-A-9.

Uit **kuil I-195** zijn enkele scherfjes *terra nigra*, handgevormde waar (ijzertijdtraditie) en een fragment kruikwaar ingezameld.<sup>19</sup> Het randfragment kruikwaar (Bavay) is te dateren tussen het begin en het midden van de 1<sup>ste</sup> eeuw. Het vertoont sterke gelijkenissen met het type Haltern 53 of 47 (Figuur 23: 1).<sup>20</sup> Onder de gewone waar zit nog een randfragment van een ribbelkom (Figuur 23: 2).

#### C. I-195



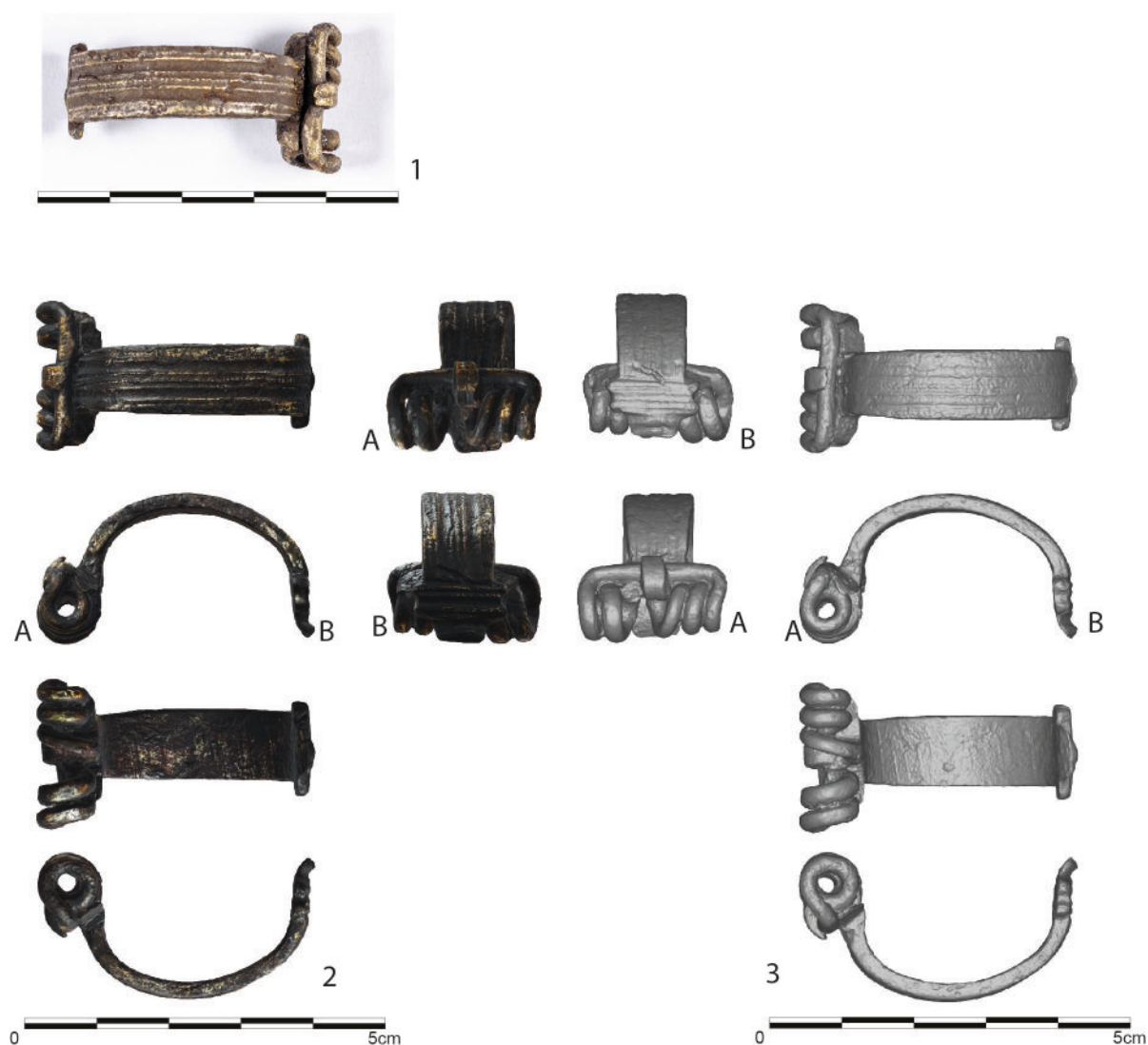
**Figuur 23: Vondsten uit C. I-195. 1. Rand van kruik oxiderend gebakken (13-GRO-LS-143). 2. ribbelkom (13-GRO-LS-143).**

Naast aardewerk is nog een beugelfibula aangetroffen in de kuil (Figuur 24). De fibula, 37 mm lang, is gemaakt uit een koperlegering (vermoedelijk messing). Op de bovenkant van de beugel is versiering aangebracht in de vorm van drie parallelle banden met in het midden een kleine kam. Op de kam is een versiering met puntjes? te zien. Aan de binnenkant zijn bewerkingsporen en gietfouten te zien.

---

<sup>19</sup> Tijdens de verwerking bleek het spoornummer I-212 twee keer toegekend (ook bij coupe GH op spoor 145/226). Omdat het niet meer te achterhalen is uit welk spoor de vondsten (inventarisnummer 13-GRO-LS-209) gelinkt aan dit spoornummer komen, worden deze vondsten in de bespreking van de context niet opgenomen. Het betreft 24 stuks *terra nigra* en 19 fragmenten handgevormd in ijzertijdtraditie vervaardigd aardewerk.

<sup>20</sup> Brulet 1993: 213-217.



Figuur 24: Fibula 13-GRO-LS-143 uit C. I-195. 1: Foto van fibula schaal 1/1. Foto Dirk Wollaert. 2 en 3 fotogrammetrische opname met textuur en grijswaarden van fibula 13-GRO-LS-143, Schaal 1/1.

| C. I-195  |    |
|---|----|
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra nigra / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd     | 2  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Kruikwaar / Niet gedetermineerd / Kruik       | 1  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Niet gedetermineerd / Niet gedetermineerd     | 1  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd    | 5  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd | 14 |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Niet gedetermineerd   | 3  |
| Bot / Niet gedetermineerd   | 2  |
| Metaal / Ferro / Kledij / Fibula  | 1  |

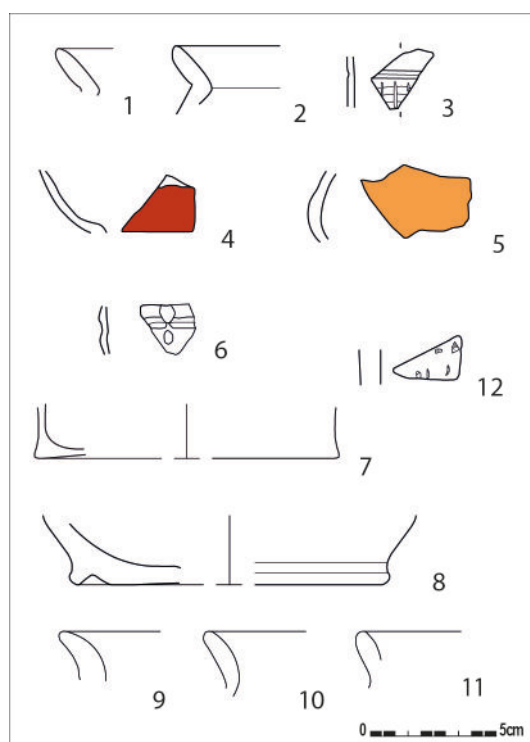
Tabel 3: Materiaal uit C. I-195

De paalkuilen C. I-80, C. I-81 en C. I-136 liggen in de oostelijke hoek van het vlak en zijn o.b.v. het schaarse aardewerk eveneens als Romeins te interpreteren. In totaal zijn vijf scherven gewone waar gevonden. Eén van de fragmenten kan mogelijk een doliumfragment zijn. De paalkuilen bevinden zich onder het oud colluvium en zijn ook daardoor als vroeg-Romeins te bestempelen.

|   | Stuks |
|---|-------|
| <b>C. I-136</b>   |       |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Niet gedetermineerd   | 2     |
| <b>C. I-80</b>  |       |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Niet gedetermineerd / Niet gedetermineerd | 2     |
| <b>C. I-81</b>  |       |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Niet gedetermineerd   | 1     |

Tabel 4: Materiaal uit C. I-80, C. I-81 en C. I-136.

Uit de leemwinningskuil C. PS51-A-13 zijn 117 stuks aardewerk ingezameld. Het grootste aantal scherven is handgevormd gemaakt in ijzertijdtraditie. Eén van de wandscherven is versierd met vlakdekkende indrukken. De importen bestaan uit *terra nigra*, *terra rubra* (of imitatie), geverfde waar (Neder-Rijnproductie, rode deklaag), oxiderend gebakken zeepwaar en een fragment gemarmerd en gevlamd aardewerk. De grote hoeveelheid aardewerk in ijzertijdtraditie en vormen in *terra rubra* wijzen op een datering aan het begin van de 1<sup>ste</sup> eeuw, daar waar het geverfde waar en het gemarmerd en gevlamd aardewerk eerder in de richting van de 2<sup>de</sup> eeuw wijst.



Figuur 25: Tekeningen van een selectie aardewerk uit context PS51-A-13 (schaal 1:3). 1. Tonvormige beker in *terra rubra*-imitatie (13-GRO-LS-96); 2. Tonvormige beker in mogelijke *terra rubra*-imitatie (13-GRO-LS-60); 3. *Terra rubra* met wafelmotief (13-GRO-LS-60); 4. Geverfde Rijnlandse waar met rode deklaag (13-GRO-LS-46); 5. Fragment gemarmerd en gevlamd aardewerk (13-GRO-LS-46); 6. *Commune fine sombre* met versiering (13-GRO-LS-60); 7. Beker in *commune fine sombre* (13-GRO-LS-46); 8. Handgevormde waar met standing (13-GRO-LS-60); 9-11. Handgevormde waar (13-GRO-LS-60). 12. Handgevormd met indrukken (13-GRO-LS-46).

| <b>C. PS51-A-13</b>  |    |
|--|----|
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra nigra / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd                        | 1  |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra rubra / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd                        | 11 |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Gemarmerd en gevlamd / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd                                | 1  |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Geverfde waar / Neder-Rijnproductie / Rode deklaag / niet gedetermineerd                        | 2  |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Zeepwaar / Oxiderend gebakken / niet gedetermineerd   | 1  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Kruikwaar / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd            | 3  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Niet gedetermineerd  | 12 |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Commune fine sombre / Niet gedetermineerd / beker               | 1  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Commune fine sombre / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd | 2  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd                       | 10 |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / IJzertijdtraditie / niet gedetermineerd                      | 65 |
| Aardewerk / Romeins / Niet gedetermineerd  | 8  |
| Bot / Dierlijk bot   | 1  |
| Bot / Niet gedetermineerd  | 3  |
| Bouwmateriaal / Verbrande leem   | 1  |
| Kwartsiet van Tienen / Niet gedetermineerd   | 1  |

**Tabel 5: Materiaal uit C. PS51-A-13.**

## 6.2.2 MIDDEN-ROMEINSE PERIODE



Figuur 26: Grondplan met aanduiding van de midden-Romeinse contexten.

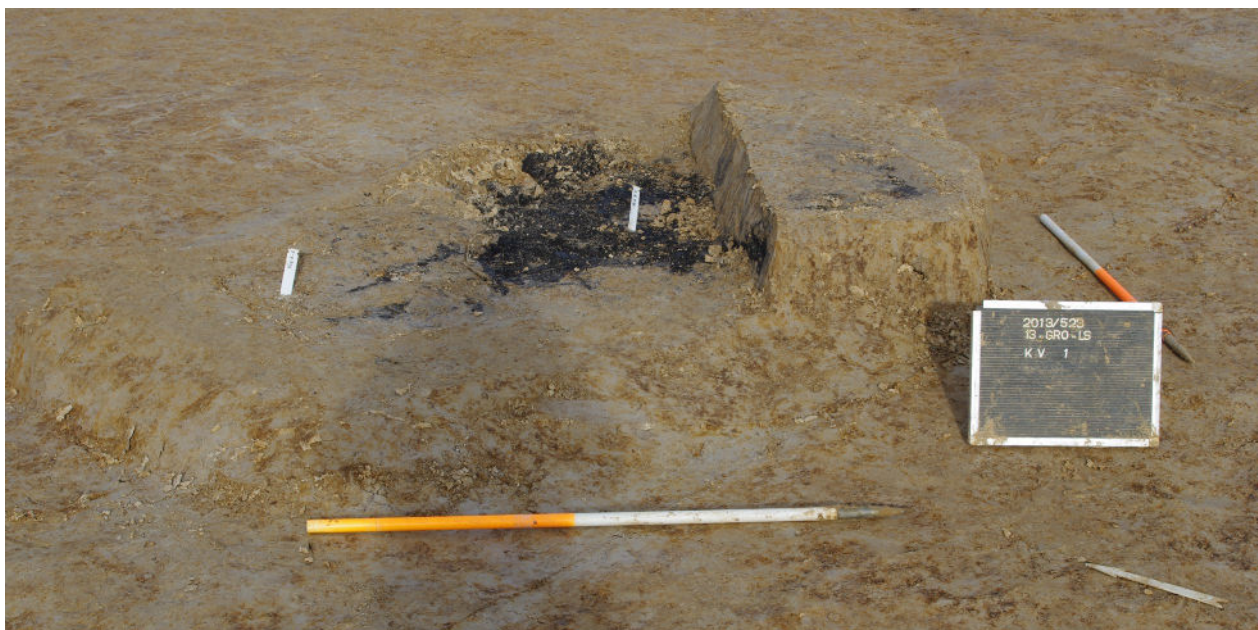
### 7.2.2.1. Graven

#### 6.2.2.1.1 ALGEMEEN

Er zijn tijdens het onderzoek vier crematiegraven aangetroffen die in de midden-Romeinse periode te plaatsen zijn: C. KV1-A-1, C. PS63-A-3, C. PS51-A-9 en C. I-191 (Figuur 26). Deze graven zijn ingegraven in het Romeins colluvium dat de sporen uit de vroeg-Romeinse sporen had afgedekt. De graven vormen een funeraire ruimte zonder een voor ons herkenbaar inrichtingsplan. De graven lijken eerder geïsoleerd van elkaar te liggen, dan wel specifiek op elkaar georiënteerd. Er bevinden zich geen structuren in de nabijheid die aan de graven te linken zijn.

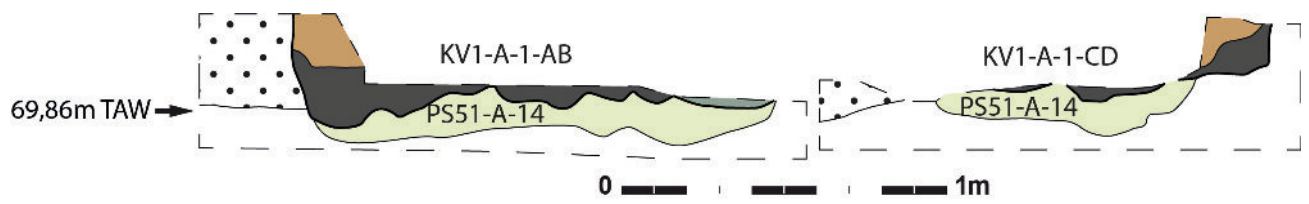
#### 6.2.2.1.2 C. KV1-A-1

Crematiegraf C. KV1-A-1 was door de aanwezigheid van het colluvium maar moeilijk zichtbaar. Het graf zelf was reeds ten dele geraakt bij het afgraven in de proefsleuf. Eens zichtbaar, was het mogelijk om het iets hoger af te graven (Afbeelding 7). Het spoor meet ongeveer 1,6 x 1,4 m in grondoppervlak, en was maximaal nog ongeveer 40 cm bewaard (in de oostelijke hoek van het graf). Het grootste deel van het spoor was echter maar maximaal 15 cm bewaard gebleven. Het spoor heeft een NW-ZO oriëntatie. Het crematiegraf heeft de typische opbouw van een Romeins brandrestengraf, met onderaan een dikke laag houtskool met vondsten die afgedekt wordt door de grond die er is uitgehaald voor de aanleg van de kuil. In het noordwestelijke kwadrant is een nis met aardewerk aangetroffen (Afbeelding 8 & Afbeelding 9). Het aardewerk was bovenaan niet zichtbaar, wat doet vermoeden dat het in een zijholte van de kuil is gezet. Op Afbeelding 9 is duidelijk te zien dat het aardewerk naast de houtskoolrijke laag is geplaatst. Nissen in crematiegraven zijn in de regio tussen Schelde en Dender vooralsnog minder goed gekend dan in bijvoorbeeld het noorden van Oost-Vlaanderen. Eén van de weinige tot op heden gekende voorbeelden is aangetroffen op de opgravingen te Erembodegem Zuid IV (fase 3).<sup>21</sup>



Afbeelding 7: Crematiegraf C. KV1-A-1 na het aanleggen van het vlak.

<sup>21</sup> Verbrugge *et al.* 2011: 26-31.



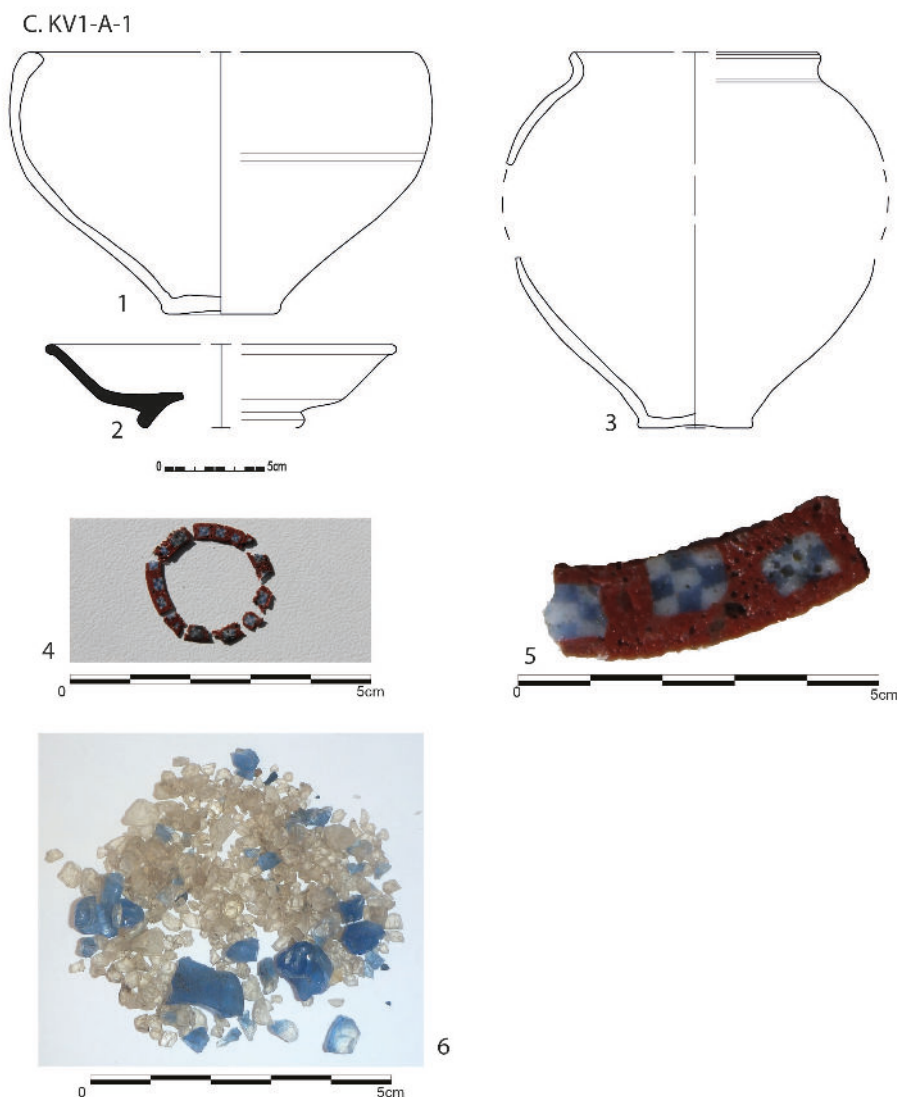
Figuur 27: Lengte- en dwarsdoorsnede op C. KV1-A-1.



Afbeelding 8: Nis in het noordwestelijke kwadrant van het crematiegraf C. KV1-A-1.



Afbeelding 9: Detailopname van de nis.



**Figuur 28: Materiaal uit C. KV1-A-1. 1. Gedraaid oxiderend gebakken kom uit nis (13-GRO-LS-136); 2. Terra Sigillata bord (13-GRO-LS-108); 3 Gedraaid reducerend gebakken beker (13-GRO-LS-59/108). figuur 1-3: schaal 1/3. 4. Fragmenten van van een schijffibula (13-GRO-LS-105, schaal 1/1); 5. Detail van het email van een schijffibula (13-GRO-LS-105, schaal 6/1); 6 Fragmenten wit en blauw glas (13-GRO-LS-100, schaal 1/1).**

C. KV1-A-1 bevat vondsten die de context in de eerste helft van de 2<sup>de</sup> eeuw n. Chr. dateren (Tabel 6). De grafkuil bevat 36 stuks centraal Gallische *terra sigillata*. Het gaat om onversierde fragmenten van een bord type Drag. 18/31 (Figuur 28: 2). In de nis (KV1-A-9) is een gedraaid oxiderend gebakken kom met naar binnen gebogen, verdikte rand aangetroffen die quasi volledig intact is (Figuur 28: 1). Daarnaast is er nog een omgekeerd geplaatste bodem van een gedraaide reducerend gebakken beker aangetroffen (Figuur 28: 2). De scherf *terra rubra* en de scherven van een amfoor kunnen ook afkomstig zijn van de onderliggende greppel C. PS51-A-14.

Naast het aardewerk zijn er 463 doorzichtige, 35 blauwe glasfragmenten (Figuur 28: 6) en enkele afgebladerde glazen stukjes van vaatwerk teruggevonden. Hoewel de fragmenten sterk verbrand en daardoor ook vervormd zijn, kon in een stukje blauw glas en in het afgebladerde glas een bodem worden herkend. In dit graf zijn dus drie individuen van glazen vaatwerk meegegeven.

Ook zeven stukjes email die oorspronkelijk ingelegd waren in een schijffibula zijn aangetroffen, hoewel de schijffibula zelf in het graf ontbreekt (Figuur 28: 4-5). De concentrisch gevormde emailstukjes hebben een rode kleur en zijn voorzien van blauwwitte vierkantjes in dambordpatroon. Alle stukjes zijn licht gebogen en hebben dezelfde breedte, wat een aanwijzing is voor een wagenwielvorm. Dit type schijffibula heeft in het algemeen een ronde knop in het midden van de schijf. Daarrond liggen vaak twee concentrische lijnen met daartussen een richeltje. De ronde lijnen waren ingelegd met email of millefiori, of een mix van de twee.

Schijffibulae komen in het Noord-Gallisch gebied en het Rijngebied voor vanaf het midden van de 2<sup>de</sup> eeuw tot in de 3<sup>de</sup> eeuw.<sup>22</sup>

Onder de metalen vondsten zijn er talrijke kleine nagels/spijkers te zien: 71 stuks zijn duidelijk herkenbaar, in de 106 gecorrodeerde metaalbrokjes zullen vermoedelijk nog nagels/spijkers vervat zitten. De voorwerpen zijn op te delen in twee categorieën: een deel van de nagels/spijkers zijn gebruikt als constructiemateriaal (bijvoorbeeld in het hout van de brandstapel) en de rest maakte deel uit van de kledij van de overledene (bijvoorbeeld kleine schoenspijkers).

| <b>KV1-A-1</b>  |     |
|---|-----|
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra rubra / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd     | 1   |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Terra sigillata / Centraal-Gallisch / Onversierd / bord                      | 34  |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Terra sigillata / Niet gedetermineerd onversierd / bord                      | 2   |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Amfoor / Iberisch / amfoor                    | 4   |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Niet gedetermineerd / kom                     | 7   |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Niet gedetermineerd / Niet gedetermineerd     | 32  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / beker                  | 146 |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd    | 2   |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd | 1   |
| Aardewerk / Romeins / Niet gedetermineerd   | 10  |
| Glas / Niet gedetermineerd  | 563 |
| Metaal / Ferro / Constructie / Spijker/nagel  | 71  |
| Metaal / Ferro / Kledij / Fibula  | 10  |
| Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd  | 110 |
| Metaal / Non-ferro / Kledij / Fibula  | 1   |
| Technisch aardewerk / Niet gedetermineerd   | 5   |

**Tabel 6: Materiaal uit C. KV1-A-1.**

#### 6.2.2.1.3 C. PS63-A-3

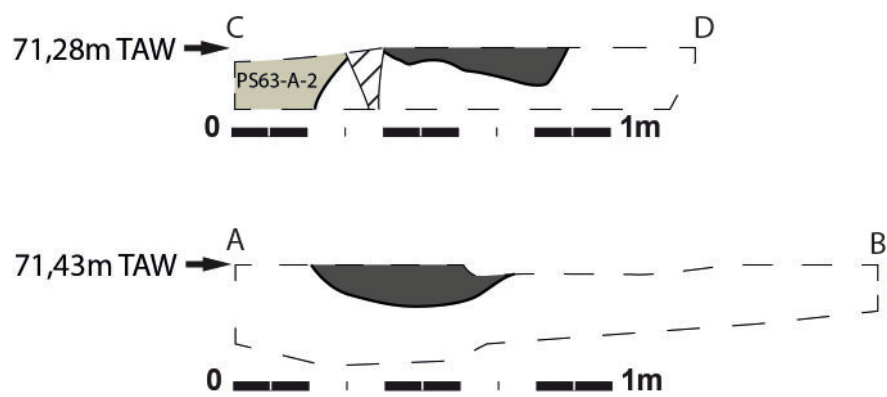
Grafcontext C. PS63-A-3 ligt helemaal in de zuidoostelijke hoek van het onderzoeksgebied. Het spoor is bloot gelegd en gecoupeerd tijdens het proefsleuvenonderzoek. Het was ongeveer 1,5 x 0,6 m in grondvlak. De bewaring van het spoor is zeer slecht: er is enkel zo'n 15 cm van het onderste gedeelte van de houtskoolrijke laag bewaard gebleven. Het spoor ligt vlak naast greppel C. PS28-A-5 en wordt er ook door oversneden. Graf PS63-A-3 bevatte 16 fragmenten van eenzelfde individu, meer bepaald een beker in gedraaid, reducerend gebakken aardewerk van het type Stuart 201. Dit type beker wordt gedateerd tussen 100 en 250 n. Chr.<sup>23</sup> Ook zijn er vijf nagels/spijkers bewaard en zeven gecorrodeerde metaalbrokjes.

| <b>C. PS63-A-3</b>   | stuks | zakken |
|--|-------|--------|
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / beker | 16    |        |
| Aardewerk / Romeins / Niet gedetermineerd  | 5     |        |
| Bot / Niet gedetermineerd verbrand bot   |       | 2      |
| Metaal / Ferro / Constructie / Spijker/nagel   | 5     |        |
| Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd   | 7     |        |

**Tabel 7: Materiaal uit C. PS63-A-3.**

<sup>22</sup> Deschieter 2005: 119.

<sup>23</sup> Stuart 1962: 73.



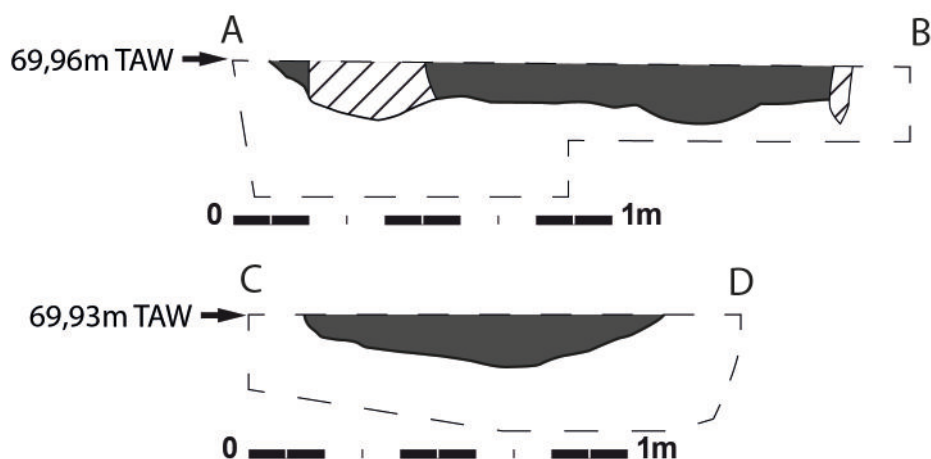
Figuur 29: Coupes op graf C. PS63-A-3.



Afbeelding 10: C. PS63-A-3 in vlak.

#### 6.2.2.1.4 C. PS51-A-9

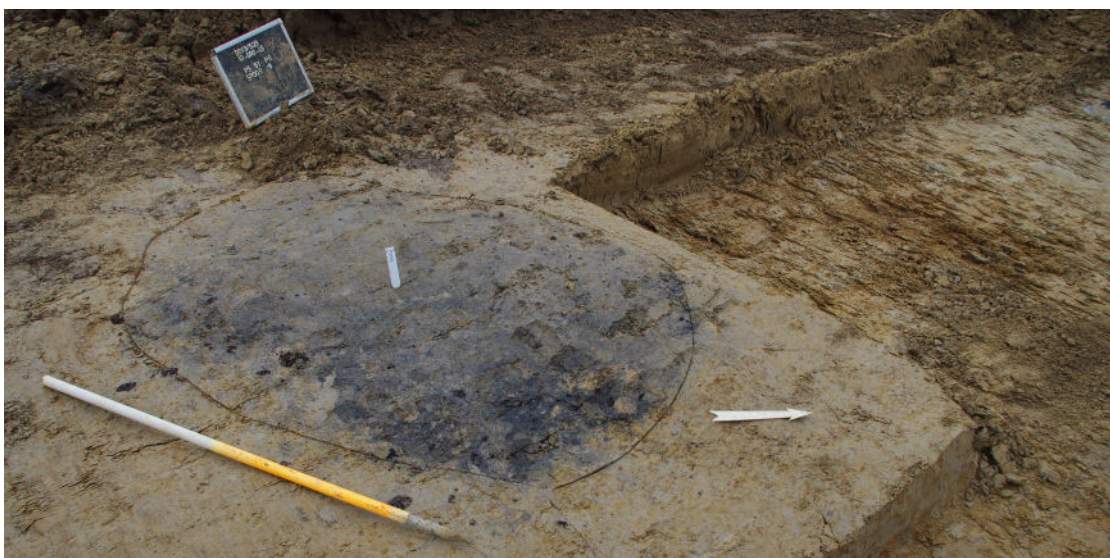
Grafcontext C. PS51-A-9 ligt ongeveer centraal in het onderzoeksgebied. Net als de voorgaande crematiegraven, is ook dit graf opgegraven tijdens het proefsleuvenonderzoek. Het graf meet ongeveer 1,6 x 1,2 m in grondvlak en is ovaal tot rond (Afbeelding 12). Het graf is recenter dan greppel PS51-A-5. Het spoor is net als de overige crematiegraven vrij slecht bewaard. Enkel het onderste houtskoolpakket is nog zo'n 10 cm diep bewaard gebleven (Afbeelding 11 & Figuur 30).



Figuur 30: Coupes op C. PS51-A-9



Afbeelding 11: Lengtecoupe AB op C. PS51-A-9.



**Afbeelding 12: Spoor C. PS51-A-9 in grondvlak.**

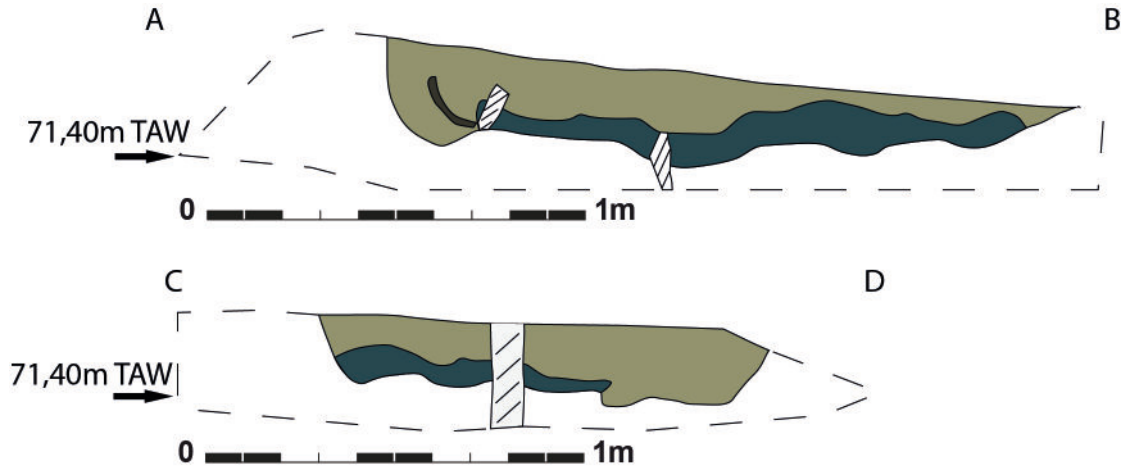
De vondsten uit deze context zijn in tegenstelling tot de andere contexten vrij beperkt. In totaal gaat het maar om vier scherven aardewerk en wat bouw materiaal. Het aardewerk is allemaal gewone waar, maar is te verweerd om verder te determineren. Het aardewerk heeft bijgevolg slechts een beperkte chronologische relevantie. De context moet echter wel recenter zijn dan greppel C. PS51-A-5, die te dateren is tussen 20 v. Chr. en 70 n. Chr.

| <b>C. PS51-A-9</b>  |   |
|---|---|
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Niet gedetermineerd / Niet gedetermineerd     | 1 |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd    | 1 |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd | 1 |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Niet gedetermineerd   | 1 |
| Bouw materiaal / Verbrande leem   | 5 |

**Tabel 8: Materiaal uit C. PS51-A-9.**

#### 6.2.2.1.5 C. I-191

Grafcontext C. I-191 ligt helemaal in het zuiden van het opgravingsvlak. De kuil is in grondvlak een rechthoek met sterk afgeronde hoeken van ongeveer 1,8 x 0,8 m. De context is in tegenstelling tot de andere graven iets beter bewaard. De kuil is op het diepste punt ongeveer 40 cm onder het afgegraven vlak bewaard. Naast de houtskoolrijke dumplaag, is er ook nog een stukje van de opvulling van de kuil bewaard gebleven.



Figuur 31: Coupes op spoor C. I-191.

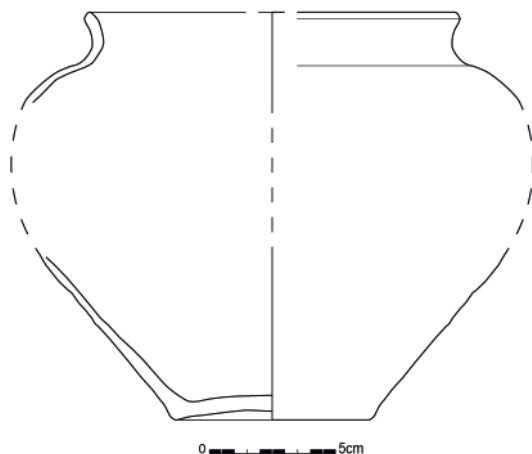


Afbeelding 13: Lengtedoorsnede van spoor C. I-191.

In C. I-191 is net dezelfde aardewerkvorm aangetroffen als in C. PS63-A-3: een gedraaid reducerend gebakken beker van het type Stuart 201. Het gaat om 110 zwaar verbrande scherven, die wellicht allemaal afkomstig zijn van hetzelfde individu. Er zijn geen andere aardewerkvondsten gedaan in het spoor. De metaalvondsten zijn wellicht afkomstig van nagels of spijkers.

|  |     |
|--|-----|
| <b>C. I-191</b>  |     |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / beker | 110 |
| Bouwmateriaal / Niet gedetermineerd  | 1   |
| Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd   | 22  |

**Tabel 9: Materiaal uit C. I-191.**



**Figuur 32: Beker uit C. I-191 (13-GRO-LS-203).**

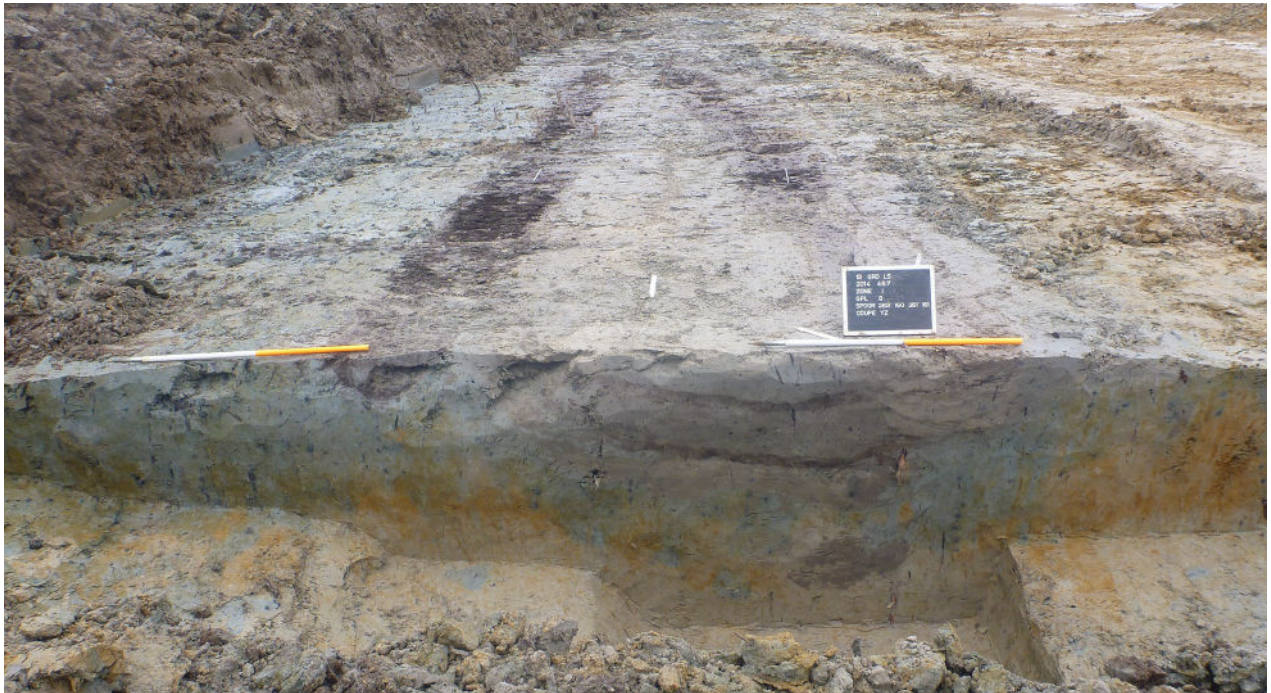
#### 6.2.2.1.6 CONCLUSIE

De vier graven liggen verspreid over het onderzoeksgebied, zonder dat er duidelijke aanwijzingen zijn van een concreet inrichtingsplan. Dit kan er evenwel geweest zijn, echter heeft dit geen sporen nagelaten in de bodem. De datering van de sporen is in de meeste gevallen indirect gebeurd: de sporen C. PS63-A-3 en PS 51-A-9 oversnijden greppels die in de vroeg-Romeinse periode te situeren zijn. De grafcontexten doorsnijden bovendien ook het vroeg-Romeinse colluvium dat over het hele onderzoeksgebied te vinden is. Met uitzondering van C. I-191 rest er van de graven weinig meer dan het onderste, houtskoolrijke vullingspakket. De dynamische bodemsituatie op het terrein zorgde ervoor dat het grootste deel van de uitgravingen al weg waren op het moment van opgraving. Graf C. KV1-A-1 bevatte, ten opzichte van de andere graven, opvallend meer vondsten: meerdere aardewerkvormen, delen van een schijffibula en talrijke fragmenten glas, wellicht afkomstig van meerdere individuen. Bovendien stond één van de (quasi intacte) vormen in een apart nisje opgesteld. De overige graven bevatten slechts een zeer beperkt aantal grafgiften. Opvallend is dat zowel graf C. PS63-A-1 als graf C. I-191 een beker van het type Stuart 201 bevatten. Een interessante vaststelling over de verschillende graven heen is dat er in geen enkel graf veel bot is aangetroffen. Het gaat om hoogstens enkele grammen per context. Het corpus van deze opgraving is te klein om op de site tussen deze contexten vergaande analyses te doen. De graven (en hun inhoud) volgen de algemene trend in de regio waarbij sommige graven meer grafgiften mee krijgen dan andere, zonder dat er momenteel al zicht is op de determinanten van de grafgiften.

## 6.2.2.2 GRACHT C. PS44-A-7

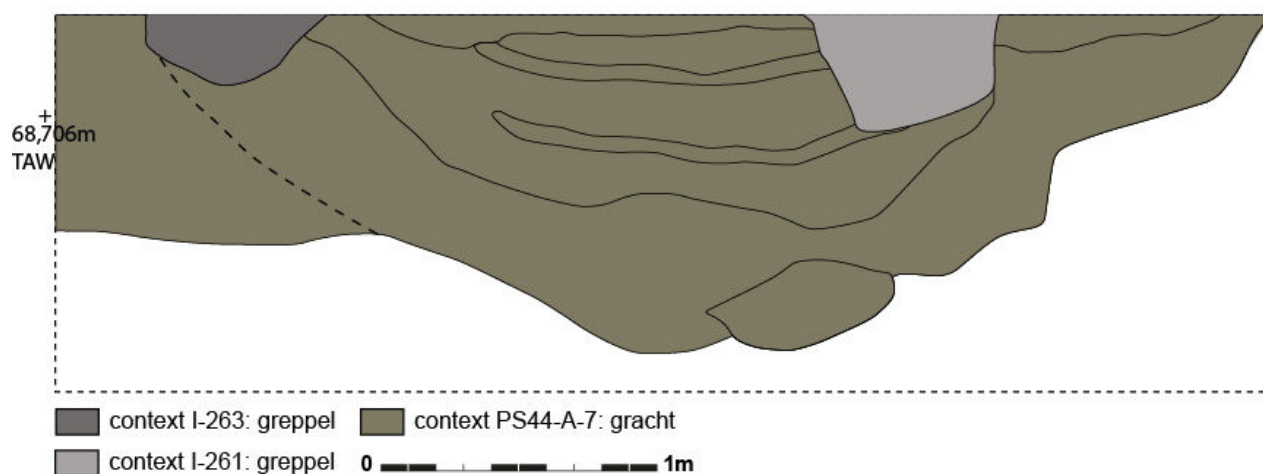
### 6.2.2.2.1 ALGEMEEN

Er is één opvallende gracht die in de midden-Romeinse periode te situeren is nl. C. PS44-A-7. Deze gracht heeft een NNO-ZZW oriëntatie en kon over een afstand van ongeveer 75 m worden gevolgd. Aan de westelijke zijde van de gracht takken er verschillende greppels aan op de gracht e.g. sporen I-238, I-239, I-240. Aan de oostelijke kant zijn er geen greppels die aansluiten op de context. Dit doet vermoeden dat hetgeen de gracht omgeeft, aan de westelijke kant, en dus buiten het opgravingsvlak, moet liggen. De gracht is gemiddeld 2,7 m breed, wat een stuk breder is dan de andere greppels en grachten op het terrein (Figuur 33 en Afbeelding 14). Bovendien is de gracht met 1,2 m diepte ook betrekkelijk dieper dan de andere grachten. De vulling is donkerder en humeuzer dan de andere sporen uit deze periode. In de opvulling zijn ook lichtgrijze zandige inspoelingslaagjes te zien. Hoewel het verloop van de gracht en de relatie met andere sporen niet duidelijk is, suggereert de omvang van de gracht een specifieke (wellicht afbakenende) functie.



Afbeelding 14: Coupe YZ op C. PS44-A-7 en de greppels C. I-263 & C. I-261.

Context PS44-A-7



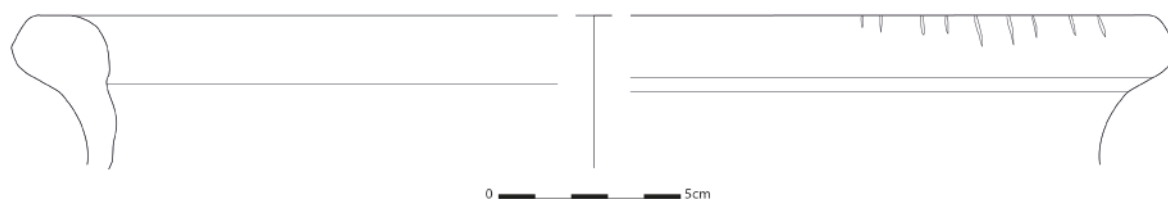
Figuur 33: Tekening van coupe YZ op C. PS44-A-7 en de greppels C. I-263 & C. I-261.

#### 6.2.2.2.2 VONDSTEN

Ondanks zijn omvang, heeft gracht C. PS44-A-7, slechts een beperkt aantal vondsten opgeleverd (Tabel 10). Naast twee stukjes *terra sigillata* is ook een grote randscherf van een voorraadpot in *Lowlandsware* aangetroffen. Interessant bij deze scherf zijn de groeven die zijn aangebracht bovenop de rand: dit kunnen gebruikssporen zijn, hoewel ze vrij regelmatig zijn aangebracht, maar het kan ook een getalsaanduiding zijn (Figuur 34). Men kan ervan uitgaan dat de ingekraste strepen mogelijk verwijzen naar de inhoudsmaat van de pot, of naar een collectie waartoe het behoort. Zelfs een verwijzing naar de producent of eigenaar van de voorraadpot is niet uitgesloten. Deze scherf is te dateren tussen 100 – 250 n. Chr.<sup>24</sup>

| C. PS44-A-7   |   |
|---|---|
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Terra sigillata / Niet gedetermineerd onversierd / niet gedetermineerd       | 2 |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Lowlandsware / voorraadpot                   | 1 |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd | 3 |
| Bouwmateriaal / Niet gedetermineerd   | 1 |

Tabel 10: Materiaal uit C. PS44-A-7.



Figuur 34: Fragment van voorraadpot in Lowlandsware (13-GRO-LS-192) uit C. PS44-A-7.

<sup>24</sup> Mondelinge info: Johan Deschieter

### 6.2.2.3 KUILEN

#### 6.2.2.3.1 ALGEMEEN

Op de opgraving zijn een beperkt aantal kuilen gevonden die moeilijk aan een periode te linken zijn. De vondst van een Romeinse scherf, en de oversnijding met C. PS44-A-7 zou er op kunnen wijzen dat de kuilen in de midden-Romeinse periode te plaatsen zijn. Echter suggereert de vulling van de kuilen eerder een recentere datering. De drie kuilen, C. I-235, C. I-236 en C. I-237 liggen tegen de westelijke sleufwand. Kuil C. I-237 oversnijdt een aftakking op gracht C. PS44-A-7.

De kuilen hebben alle drie ongeveer hetzelfde voorkomen. Het gaat om rechthoekige kuilen met sterk afgeronde hoeken met een lengte die varieert tussen 1,8 – 2,5 m en een breedte die varieert tussen 1,2 en 1,4 meter. De sporen hebben een vrij vlakke bodem, en zijn maar enkele tientallen cm diep bewaard. De precieze functie ervan is niet gekend. De kuilen hebben een donkergrijze, vrij scherp afgelijnde vulling, waarin ze duidelijk verschillen van de vroeg-Romeinse sporen.



Afbeelding 15: Lengtecoupe AB op kuil C. I-236.



Afbeelding 16: Lengtecoupe AB op kuil C. I-235.

#### 6.2.2.3.2 VONDSTEN

In de kuilen is er amper materiaal aangetroffen. Enkel in C. I-236 is een fragmentje handgevormd oxiderend gebakken aardewerk (mogelijk dolium) aangetroffen. Het is echter niet uit te sluiten dat deze scherf door postdepositionele processen in de kuil terecht is gekomen.

## 6.2.3 ROMEINSE HUMEUZE HORIZONT

### 6.2.3.1 ALGEMEEN



Figuur 35: Grondplan met aanduiding van de oude horizont C. I-144.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek er ongeveer centraal op het onderzoeksterrein in een zone van ongeveer 50 x 50 m een organische horizont (C. I-144) bewaard te zijn (Figuur 4). Deze humeuze horizont lag onder een dik pakket (Romeins?) colluvium, C. I-91. Ook in de noordelijke hoek van het opgravingsterrein is deze horizont aangesneden (Figuur 35). Profiel WX geeft een goed beeld van de opbouw van de gelaagdheid (Afbeelding 17 en Figuur 36). Het oude colluvium C. I-91 is in deze hoek van het terrein ongeveer 70-80 cm dik, de humeuze horizont C. I-144 heeft ongeveer dezelfde dikte. In de opbouw van horizont C. I-144 is een gelaagdheid te zien met voornamelijk grijze tot donkergrijze, humeuze pakketten, met daartussen lichtgrijze zandige sliblaagjes. De horizont C. I-144 wordt doorsneden door twee grachten en een greppel. Eén van die grachten, C. PS50-A-1 met bovenaan een grijzig bruine en onderaan een bruine vulling, loopt bijna parallel met de noordelijke sleufrand en wordt doorsneden door gracht C. I-145, die wellicht postmiddeleeuws is.



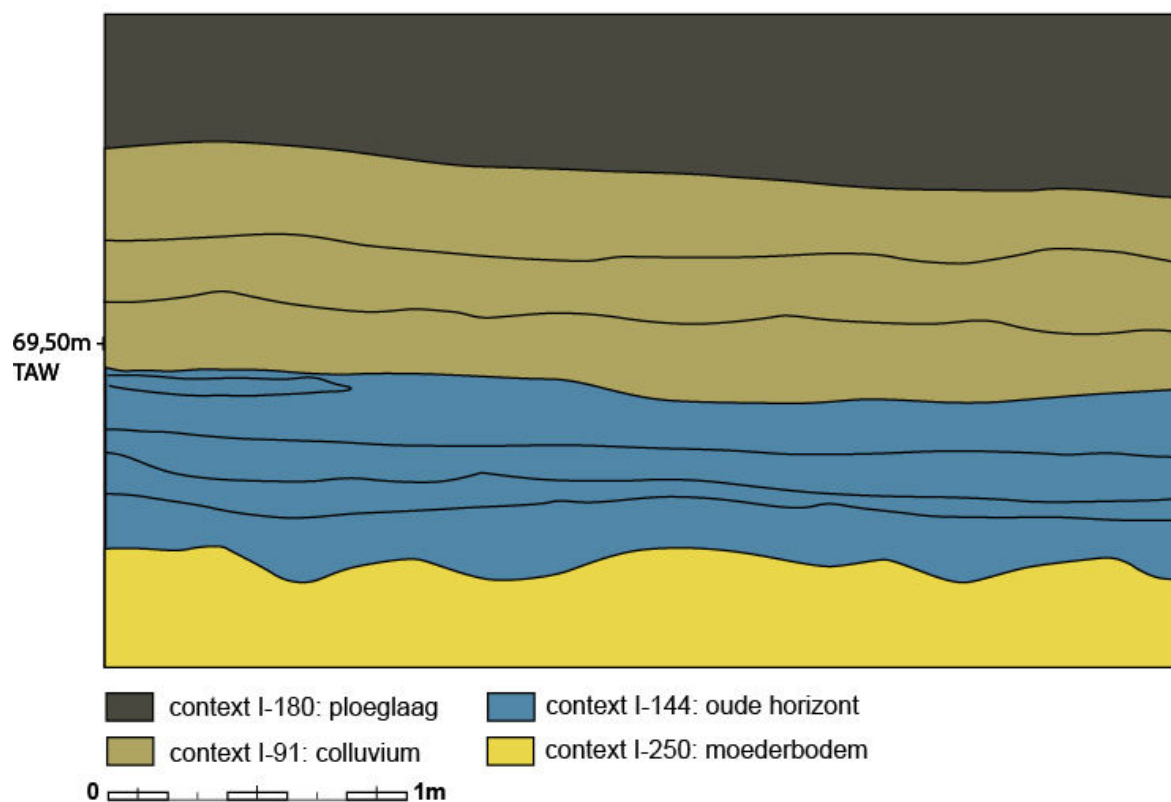
**Afbeelding 17: Profiel WX op C. I-144.**

De opbouw van de laag bestaat uit onderaan een zeer humeuze band, die op sommige plaatsen vrij vlak is, en op andere plaatsen eerder golvend is. Hoewel de bovenkant van deze laag vrij vlak is, lijkt het verschil in humusgehalte met de laag erboven eerder te komen door de grondwatertafel. Wellicht is de humeuze band steeds onder water gebleven, waardoor er een goede organische bewaring was. De lagen er boven hebben mogelijks meer degradatie gekend. De goede bewaring van het pakket zal wellicht te liëren zijn aan de topografie van het terrein, waarbij het dikke colluviale pakket de horizont heeft afgedekt.

De formatie van deze horizont is echter nog onduidelijk. Het is niet duidelijk of de laag tot stand is gekomen door een antropogene actie (uitgraving?) of door een verandering in de terreingesteldheid, waardoor water niet langer helling afwaarts kon stromen, waardoor er accumulatie van organisch materiaal kon plaats grijpen, dat nadien door colluvium is afgedekt geweest.

In proefsleuf 54 was er een vrij duidelijke grens te zien waar het lijkt alsof het humeuze pakket insnijdt in de moederbodem (Afbeelding 18 & Afbeelding 19). Dit kan er op wijzen dat dit humeuze pakket is ontstaan ten gevolge van een uitgraving bv voor leemontginning. Indien de geschikte grondstof ondiep aanwezig was in de bodem, was er geen noodzaak om diep te graven. De uitgegraven zone bleef nadien wellicht een hele poos nat, waardoor het een opvangbekken werd voor organisch materiaal uit de omgeving. Nadien werd het spoor opgevuld door een colluviaal pakket (C. I-91), dat hoewel het enkel Romeins materiaal bevat, mogelijk ook van middeleeuwse datering kan zijn.

## Profiel WX



Figuur 36: Tekening van profiel WX op C. I-144.



Afbeelding 18: Profiel 1 in proefsleuf 54. De onderkant van het pakket lijkt ingegraven te zijn.



**Afbeelding 19:** Spoor 2 in proefsleuf 54. Dit spoor is wellicht ook onderdeel van C. I-144. In deze proefsleuf is een duidelijke insnijding te zien.

#### 6.2.3.2 VONDSTEN EN DATERING

Het materiaal uit de organische horizont C. I-144 is zeer beperkt. Het gaat om vier scherfjes moeilijk te dateren Romeinse gewone waar. Het materiaal uit het colluvium C. I-91 is een stuk uitgebreider en zou een Romeinse ouderdom kunnen suggereren. In totaal gaat het om 90 scherven, die allen Romeins van datering zijn. Echter is er bij het overnemen van de dateringen van vondstmateriaal uit colluvium best aangewezen dit materiaal als een terminus post quem te zien, en niet als een vaststaande datering. Indien er enkel in de Romeinse periode een nederzetting is geweest hoger op de helling, kan het zijn dat het colluviaal materiaal pas in de middeleeuwen tot stand is gekomen.

|  |    |
|--|----|
| <b>C. I-144</b>  |    |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd  | 1  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Niet gedetermineerd  | 3  |
| <b>C. I-91</b>   |    |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra rubra / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd      | 2  |
| Aardewerk / Romeins / Fijne waar / Belgische waar / Terra rubra / Noordelijke groep / niet gedetermineerd        | 1  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Amfoor / Niet gedetermineerd / amfoor          | 2  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Kruikwaar / Lowlandswaer / niet gedetermineerd | 2  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Niet gedetermineerd / Niet gedetermineerd      | 4  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd     | 7  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / IJzertijdtraditie / niet gedetermineerd    | 2  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd  | 14 |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Niet gedetermineerd  | 52 |
| Bouwmateriaal / Dakpan gegolfd   | 3  |
| Bouwmateriaal / Dakpan Romeins type tegula   | 1  |
| Bouwmateriaal / Niet gedetermineerd  | 1  |
| Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd   | 1  |
| Natuursteen / Niet gedetermineerd  | 1  |

**Tabel 11:** Materiaal uit horizont C. I-144 en colluvium C. I-91.

### 6.3 VOLLE MIDDELEEUWEN



Figuur 37: Grondplan met aanduiding van de middeleeuwse contexten.

### 6.3.1 GREPPELSTRUCTUUR S. PS49-A-1

#### 6.3.1.1 ALGEMEEN

Deze structuur is samengesteld uit de greppelcontexten C. PS49-A-6 en C. PS61-A-6 die in de zuidelijke hoek van het onderzoeksterrein gelegen zijn (Figuur 37). De beide greppels hebben een lichtgrijze, vrij uitgeloopte, lemige vulling met veel mangaan- en ijzerconcretie. De greppels hebben een apart verloop dat kan wijzen op een specifieke functie. Greppel C. PS61-A-6 heeft een NNW-ZZO verloop en sluit na ongeveer 17 m in het vlak aan op greppel C. PS49-A-6 (Afbeelding 20). In de coupe op het contactpunt tussen de twee greppels is duidelijk te zien dat ze in elkaar overlopen en dus gelijktijdig gegraven moeten zijn geweest (Afbeelding 21). Greppel PS49-A-6 is aan het zuidelijke punt ca. 1,30 m breed en heeft centraal een vrij mangaanrijk pakket (Afbeelding 22). Echter is de greppel op het grootste gedeelte maar ongeveer 70-80 cm breed bewaard. Het westelijke deel van de greppel is immers niet meer bewaard door een recente verstoring, waardoor er ongeveer 27 m van de greppel kon worden gevolgd. Greppel C. PS61-A-6 is een stuk minder breed aan het contactpunt, maar is voor het overige ongeveer 1,3 m breed. Tegen de oostelijke sleufwand is de greppel vrij spits, met onderaan een heleboel inspoelingsbandjes. Greppel PS61-A-6 is helling opwaarts (naar het zuiden toe) nog verder te volgen in proefsleuf 61 waarna de greppel daar uiteindelijk volledig weg geërodeerd is. De reconstrueerbare lengte van deze greppel bedraagt ca. 38 m.

Na het contactpunt met C. PS61-A-6 maakt greppel C. PS49-A-6 een opvallende bocht naar het noorden (Figuur 37). Dit doet wat denken aan de bocht van het enclosure van Ronse De Stadstuin.<sup>25</sup> Er zijn echter te weinig aanwijzingen om het verloop van deze greppels met zekerheid te linken aan een middeleeuwse enclosure.



Afbeelding 20: De greppel onderaan op de foto is C. PS61-A-6, de greppel die er rechts op aansluit is C. PS49-A-6.

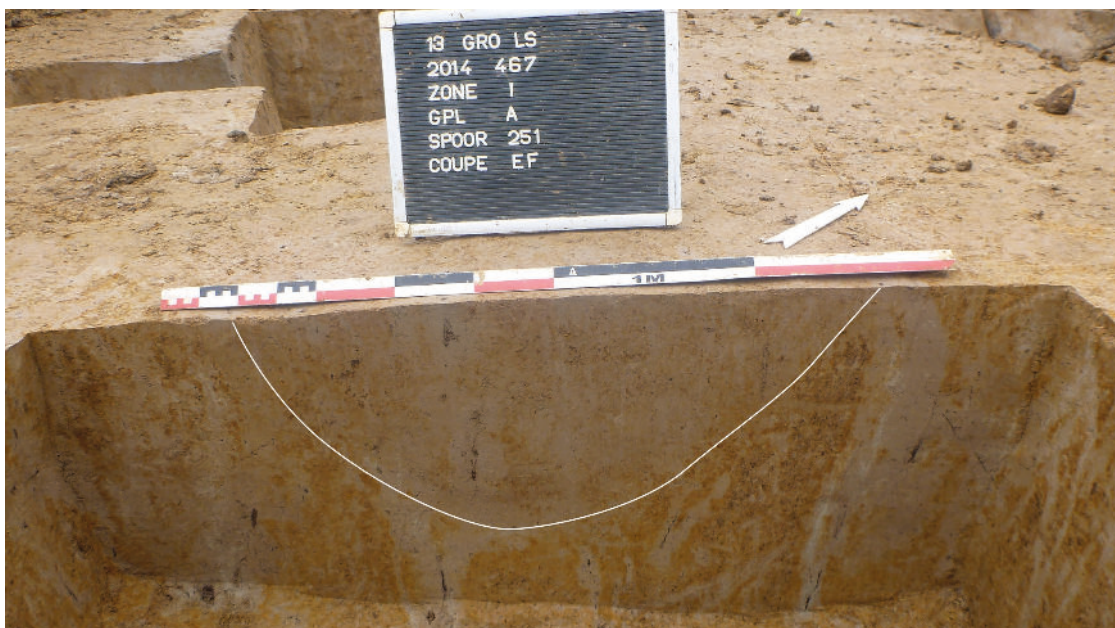
<sup>25</sup> Pede *et al.* 2015: 180-184.



Afbeelding 21: Coupe CD op greppel PS61-A-6 (rechts) en PS49-A-6 (links).



Afbeelding 22: Dwarscoupe op de noordelijke greppel van de structuur C. PS49-A-6.



Afbeelding 23: Dwarscoupe op de zuidelijke greppel van de structuur C. PS61-A-6.



**Afbeelding 24: Doorsnede op de meest oostelijke coupe op C. PS61-A-6.**

### 6.3.1.2 VONDSTEN

De vondsten uit de beide grachten zijn beperkt. Uit greppel C. PS61-A-6 is een fragment niet te determineren stuk aardewerk ingezameld. Uit C. PS49-A-6 zijn 20 fragmenten van een kogelpot in grijs lokaal gedraaid aardewerk aangetroffen. Ook de acht niet nader te dateren wandscherven zijn wellicht afkomstig van deze zelfde kogelpot. Deze scherven geven geen nauwkeurigere datering dan de volle middeleeuwen.

|   |    |
|---|----|
| <b>C. PS49-A-6</b>  |    |
| Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kogelpot            | 20 |
| Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd | 8  |
| Aardewerk / Niet gedetermineerd   | 2  |
| Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Niet gedetermineerd                 | 1  |
| Bouwmateriaal / Dakpan Romeins type tegula                              | 2  |
| <b>C. PS61-A-6</b>  |    |
| Aardewerk / Niet gedetermineerd   | 1  |

**Tabel 12: Materiaal uit C. PS49-A-6. en C. PS61-A-9.**

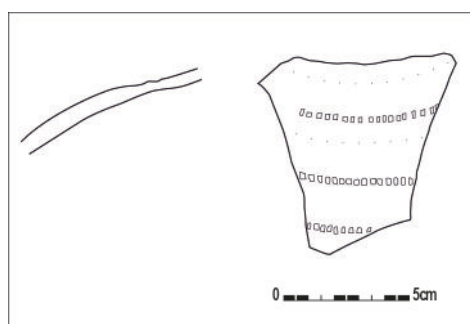
### 6.3.2 GREPPEL C. PS51-A-15

Ten noorden van de greppels C. PS49-A-6 en C. PS69-A-6 ligt de greppel C. PS51-A-15 (Figuur 37). Deze greppel is slechts over een afstand van 4,5 m te volgen en ligt ook wat geïsoleerd ten opzichte van de andere middeleeuwse sporen. De greppel heeft een lichtgrijze zandleemvulling met bruine vlekken en houtskool- en mangaaninclusies en is slechts een vijftal centimeter onder het vlak bewaard.



**Afbeelding 25: Doorsnede op greppel C. PS51-A-15.**

In de greppel zijn tien stuks aardewerk aangetroffen. Er waren zeven grijs lokaal gedraaide scherven, waarvan er vier versierd waren met radstempels (Figuur 38).



**Figuur 38: Patroon van radstempels op grijs gedraaide wandscherf (13-GRO-LS-47).**

### 6.3.3 KUIL C. KV2-A-5

Aan de zuidelijke sleufwand ligt het spoor KV2-A-5. Deze grote, quasi ronde kuil heeft een doorsnede van ongeveer 7,3 m en was tot ongeveer 1 m onder het afgegraven vlak bewaard. Onderaan de kuil zijn humeuze pakketten te zien, afgedekt door iets zandigere laagjes. De afwisseling van humeuze pakketten met iets zandigere laagjes kan wijzen op een trage accumulatie van organisch materiaal. De functie van deze kuil is onduidelijk. Zo kan het bijvoorbeeld gaan om een leemwinningskuil of een kleine drenkpoel voor vee. In de opvulling van de kuil is 1 fragmentje lokaal grijs aardewerk teruggevonden. Dit suggereert een datering in de middeleeuwen, echter is het moeilijk dit met zekerheid te stellen. De relatie met de greppelstructuur C. PS49-A-6 is niet gekend. Het is mogelijk dat beide sporen gelijktijdig zijn, en samen onderdeel vormen van een middeleeuwse occupatie. Echter zijn er te weinig gegevens om dit onomstotelijk te argumenteren.



Afbeelding 26: Doorsnede op kuil C. KV2-A-5.

## 6.4 POSTMIDDELEEUWEN



Figuur 39: Grondplan met aanduiding van de postmiddeleeuwse sporen.

Over het opgravingsvlak lopen twee parallelle greppels, C. PS49-A-4 en C. PS42-A-1 diagonaal met een NNO-ZZW oriëntatie. De greppels lopen ongeveer 56 m parallel aan elkaar, waarna C. PS49-A-4 een hoek maakt en ca. 8 m verder in zuidoostelijke richting in de sleufwand verdwijnt (Figuur 39). Voorbij de sleufwand is deze greppel ook nog in de volgende proefsleuven verder te volgen. De greppels hebben een onderlinge afstand van ca. 3,5 m (gemeten van het midden van beide greppels). Op de Atlas der Buurtwegen is te zien dat deze greppels als perceelsgrenzen hebben gefungeerd (Figuur 40). De bocht die in het grondvlak is herkend, is de hoek die de perceelsgrens maakt (Figuur 41). Deze sporen waren reeds in het proefsleuvenonderzoek opgemerkt. Daarnaast is ook de weg, die is weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, toen aangesneden (C. PS27-A-8).

Interessant hierbij is dat er ongeveer 20 m verder in westelijke richting nog twee parallelle grachten te zien zijn, C. I-161 en C. I-261, met een tussenafstand van ca. 3 m. (gemeten van het midden van beide grachten). C. I-161 is over een afstand van ca. 82 m te volgen, en loopt in een rechte lijn van het noordnoordoosten naar het zuidzuidwesten, zonder een bocht te maken. De gelijkaardige tussenafstand tussen zowel de noordelijke (C. I-161 en C. I-261) als de zuidelijke greppels (C. PS49-A-4 en C. PS42-A-1), respectievelijk ca. 3 m en ca. 3,5 m, wijst op een georganiseerde perceelsindeling.



**Figuur 40: Projectie van de Atlas der Buurtwegen op het proefsleuvenplan.**

Haaks op deze vier grachten liggen verschillende greppels die wegens hun vormelijke kenmerken en hun positie t.o.v. oudere sporen in de postmiddeleeuwse periode gedateerd zijn. Het betreft de contexten C. I-77, C. I-94, C. I-145, C. I-158, C. I-161, C. I-213, C. I-214, C. I-217, C. I-261, C. I-263, C. PS49-A-1, C. PS49-A-2, C. PS51-A-7, C. PS51-A-8, C. PS52-A-3 en C. PS52-A-4. Deze greppels bleken bij het couperen amper enkele centimeters in de bodem bewaard te zijn. De greppels C. PS49-A-1, C. I-158, C. PS51-A-8, C. PS-51-A-7 en C. I-94 hebben een tussenafstand van ca. 5,5 m (gemeten van het midden van de greppels). Ook deze smalle en ondiepe greppeltjes die haaks staan op de diepere greppels, maken deel uit van het perceleringssysteem.

Het aantal dateerbare scherven uit deze sporen is beperkt klein. In C. PS49-A-1 zijn slechts twee stukken rood lokaal gedraaid aardewerk gevonden. In C. PS42-A-1 zijn vier stukken *faïence fine* bewaard, waarvan één randfragment.



Figuur 41: Projectie van de atlas der buurtwegen op het opgravingsplan.

## 7 ASSESSMENT EN BASISANALYSE VAN DE VONDSTEN EN STALEN

De basisanalyse van alle vondsten en stalen is te vinden in de vondstenlijst. Een assessment van de vondsten en stalen is eveneens te vinden in bijlage in een lijst met potentieel en uitgevoerd onderzoek. Deze lijsten zijn geordend op het inventarisnummer van de respectievelijke vondsten en stalen.

### 7.1 VONDSTEN

De vondsten ingezameld tijdens het terreinwerk bestaan uit aardewerk, metaal en silex. Tijdens het terreinwerk is er geen selectie gebeurd van vondsten. Alles is ingezameld, waarna alle stuks zijn onderworpen aan een basisanalyse. Voor het aardewerk omvat dit de determinatie van alle scherven op basis van vorm, herkomst, baksel enz. (zie vondstenlijst). Het metaal wordt, in de mate van het mogelijke, ingedeeld in functionele categorieën (bijvoorbeeld 'constructie', 'kledij', 'juwelen',...), en verder gespecificeerd op objectniveau (bijvoorbeeld 'spijker/nagel', 'fibula',...). Bij de silexfragmenten wordt, indien dit herkenbaar is, een onderscheid gemaakt o.b.v. uiterlijke en functionele kenmerken.

### 7.2 STALEN

Tijdens het terreinwerk zijn er drie soorten stalen genomen: houtskoolstalen, pollen- en macrostalen.

De ingezamelde stalen zijn geëvalueerd na de determinatie van de vondsten. De opportuniteit voor het uitvoeren van <sup>14</sup>C-dateringen is afgewogen t.o.v. de reeds bekomen info o.b.v. de aardewerkdateringen. Wat het aardewerk betreft, stellen we vast dat dit reeds een vrij scherpe datering toelaat, zodat er een onderscheid is op te merken tussen de vroeg-Romeinse, midden-Romeinse, de volmiddeleeuwse en de postmiddeleeuwse periode. Bijkomend natuurwetenschappelijk onderzoek zou slechts in zeer beperkte mate aanvullend kunnen zijn op deze dateringen.

De midden-Romeinse graven zijn volledig bemonsterd en gezeefd op een waaswijdte van 1 mm waarna alle vondsten zijn uitgepikt. Om meer informatie te verkrijgen over het botmateriaal is fysisch-antropologisch onderzoek aangewezen. Er zijn staallemmers verzameld van de humeuze pakketten van de mogelijk Romeinse humeuze horizont, die geschikt zijn voor macrobotanisch- of palynologisch onderzoek. Uit de mogelijke poel of leemwinningskuil C. KV2-A-5 zijn pollenstalen genomen die eventueel verder zouden kunnen gewaardeerd of onderzocht worden.

## 8 SYNTHESE

### 8.1 TERREINGESTELDHEID EN VERSPREIDING VAN ARCHEOLOGISCHE SPOREN

Het archeologisch onderzoek langsheen de Leenstraat in Grotenberge heeft aangetoond dat een groot deel van het terrein onderhevig is geweest aan erosie. In de lageregelegen delen van het terrein heeft dit geleid tot afzetting van dikke lagen colluvium in verschillende periodes (wellicht een afzetting in de vroeg-Romeinse periode en een periode van colluvium in de postmiddeleeuwen. Daardoor zijn in sommige zones van het totale projectgebied afzettingenpakketten tot wel 3,5 m dikte waargenomen. In de zone van het vlakdekkend onderzoek zijn de twee colluviumpakketten geattesteerd en bleek de bodem in de zuidwestelijke hoek daarenboven aan een oxidatie- en reductieproces onderhevig te zijn. Lokaal zijn er wel sporen van menselijke aanwezigheid bewaard gebleven, wellicht ten gevolge van de lokale topografie die er toe heeft geleid dat er op bepaalde plaatsen geen of slechts in beperkte mate erosie heeft plaatsgevonden.

### 8.2 AARD VAN DE ARCHEOLOGISCHE SPOREN

Naast enkele sporen uit de volle middeleeuwen en de postmiddeleeuwen, zijn voornamelijk sporen uit de Romeinse, en meer specifiek de vroeg-Romeinse (20 v. Chr. – 70 n. Chr.) periode aangetroffen. De vroeg-Romeinse sporen omvatten verschillende greppels en kuilen. De hoeveelheid en de aard van de vondsten duidt op de aanwezigheid van een (woon)kern in de directe omgeving. De afgedekte horizont heeft bovendien gezorgd voor een goede organische bewaring van de sporen in deze zone. Uit de midden-Romeinse tijd dateren er vier brandrestengraven en enkele grachten en kuilen. Het fragmentaire karakter van deze sporen maakt het moeilijk om de sporen te interpreteren. Er zijn geen indicaties voor een geplande inrichting van een grafveld, echter kan dit er wel bovengronds geweest zijn. Er zijn enkele sporen uit de volle middeleeuwen teruggevonden. Het gaat om enkele grachten en een kuil, mogelijk een poel. Twee greppels sluiten duidelijk op elkaar aan, en maken ter hoogte van de aansluiting een opvallende knik. Het kan dat deze greppels onderdeel zijn van een grotere woonsite, echter is het moeilijk dit met zekerheid te bewijzen. De postmiddeleeuwse sporen zijn allen in verband te brengen met perceelsafbakening en postmiddeleeuwse weggetjes.

### 8.3 ANTWOORD OP DE VOOROPGESTELDE ONDERZOEKSVRAGEN

*- Wat is de archeologisch relevante geologische en bodemkundige opbouw? In hoeverre is de bodemopbouw intact?*

Het onderzoeksterrein wordt gekenmerkt door een sterke impact van erosie enerzijds, en aanvullingen met colluvium anderzijds. Het oostelijke deel van het onderzoeksterrein bleek ernstig aangetast door erosie, daar waar vooral in het westelijke en zuidelijke deel van het projectgebied aanrijkingen van bodemmateriaal te zien was. Vooral in het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied was het pakket colluvium meer dan 3,5 m dik. Het colluvium is wellicht in twee verschillende periodes tot stand gekomen. Het oudste colluviale pakket dekt vroeg-Romeinse sporen af, terwijl het zelf wordt doorsneden door midden-Romeinse sporen. Dit wijst er op dat er aanzienlijke mate van bodemafglijding moet hebben plaatsgevonden tijdens de vroeg-Romeinse periode. Het tweede colluviale pakket is wellicht in de late of postmiddeleeuwen te situeren. In de zone van de vlakdekkende opgraving zijn, dankzij de lichte mate van erosie en de colluviumpakketten, de archeologische sporen vrij goed bewaard. Boven een deel van de sporen is een humeuze laag vastgesteld. Deze kan ofwel van natuurlijke ofwel van antropogene oorsprong zijn.

*- Wat is de aard, datering, spreiding en onderlinge samenhang van de sporen? Kan er een periodisering in het sporenbestand vastgesteld worden? Is er sprake van chronologische continuïteit? Kunnen er per periode diverse fasen in de occupatie van het terrein onderscheiden worden?*

De sporen zijn in drie tijdperiodes in te delen: Romeins, middeleeuws en postmiddeleeuws. De Romeinse sporen zijn vervolgens nog eens op te delen in de vroeg-Romeinse en de midden-Romeinse periode. De oudste sporen gaan terug tot de pre-Flavische tijd en bestaan uit greppels en (paal-)kuilen. Er zijn geen gebouwplattegronden of echte woonsites teruggevonden uit deze periode. Echter wijst de hoeveelheid en de aard van het vondstenmateriaal er op dat de bewoningsite wellicht niet veraf kan gelegen hebben. Er lijkt na de vroeg-Romeinse periode een periode van actieve bodemdegradatie te zijn geweest. Er vormde zich een pakket colluvium dat bovenop de vroeg-Romeinse sporen kwam te liggen. In de loop van de 2<sup>de</sup> eeuw is het terrein in gebruik genomen als begraafplaats, getuige de vier crematiegraven. Naast de crematiegraven zijn er ook een (zeer) brede gracht en wat kuilen aangelegd in deze periode. Vooral de gracht is met zijn bewaarde breedte van 3 m en diepte van 1,2 m een opvallende structuur. Het is evenwel niet te achterhalen wat de functie is, of waarvoor de gracht heeft gediend. In de middeleeuwen, wellicht de volle middeleeuwen, is een grachtensysteem aangelegd. De grachten maken een aparte bocht, wat suggereert dat ze een specifieke functie hebben gehad. Mogelijk is een deel van een woonsite of *enclosure* aangetroffen. De postmiddeleeuwse fase bestaat vooral uit perceelsgreppels die een afbakening geven van het terrein.

*- Aan welke functie kunnen de sporen gerelateerd worden? Bewoning, artisanale activiteit, funerair, ontginning,...*

De vroeg-Romeinse sporen zijn wellicht in verband te brengen met een bewoningsite. Hoewel de site zelf niet aangesneden lijkt, kan deze niet veraf gelegen zijn. De vier crematiegraven uit de midden-Romeinse periode zijn met zekerheid als funerair te beschouwen. Echter wijst de brede gracht PS44-A-7 er op dat er wellicht ook bewoning moet zijn geweest in deze periode of tenminste menselijke activiteit. De middeleeuwse sporen zijn mogelijk in verband te brengen met een middeleeuwse bewoningsite. Er zijn twee grachten die samen een aparte structuur vormen, aan de westelijke zijde van de gracht ligt een grote kuil, mogelijk een leemwinningskuil of poel. Hoewel het maar om een beperkt aantal sporen gaat, is dit mogelijk in verband te brengen met een woonsite. De sporen uit de postmiddeleeuwen zijn te linken aan landbouwactiviteiten en perceelsindelingen.

*- Kunnen er uitspraken worden gedaan met betrekking tot de types brandrestengraven? Is er sprake van een grafveld? En zo ja: zijn er aanwijzingen voor interne organisatie binnen het grafveld?*

Het corpus van de crematiegraven is te klein om verregaande analyses op site niveau uit te voeren. De crematiegraven volgen een regionale trend wat betreft uitzicht en inhoud. Het is wel opvallend dat in de meeste graven bijna geen botmateriaal terug te vinden is. Met uitzondering van graf KV1-A-1 was de hoeveelheid grafvondsten vrij beperkt. Twee graven (C. PS63-A-3 en C. I-191) bevatten dezelfde drinkbeker (type Stuart 201). Ook het voorkomen van bekertjes in crematiegraven is een typisch fenomeen in de streek. De inplanting van de graven en het ontbreken van gebiedsopdelende structuren suggereert dat het geen

strak georganiseerd grafveld was, maar dat er eerder gewerkt is met verspreide begraving. Echter kunnen de graven ook op basis van archeologisch niet visibele parameters opgedeeld zijn.

*- In welke mate weerspiegelde het beperkte zicht van de proefsleuven de archeologische realiteit zoals die tevoorschijn kwam na de vlakdekkende afgraving? Zijn er in dit opzicht methodologische aanbevelingen te maken?*

Het proefsleuvenonderzoek leverde door de groot aangelegde kijkvensters reeds een groot aantal sporen en hoeveelheid vondstenmateriaal op. In verhouding hiermee is de aanvullende informatie uit het vervolgonderzoek beperkt gebleven. Het vervolgonderzoek liet echter wel toe om ruimtelijk aanvullende informatie te geven over de onderlinge relatie van de sporen. Bovendien kon ook op die manier zekerheid verkregen worden over de afbakening van het grafveldje. De mogelijkheid om ruimtelijk inzicht te verwerven over de bewoningssporen bleek beperkt doordat de bodem rondom de opgegraven zone verstoord is door recente grootschalige ingrepen en door de aanwezigheid van het bestaande bedrijventerrein.

*- Wat kan er op basis van het vondstmateriaal gezegd worden over de materiële cultuur en de funeraire rituelen? Zijn de vondsten typisch of atypisch voor deze rituele context?*

De materiële cultuur van deze site is opmerkelijk door de aanwezigheid van het vroeg-Romeinse aardewerk. De combinatie van het handgevormde aardewerk in ijzertijdtraditie en de vroeg-Romeinse fijne waar zoals *terra nigra*, *terra rubra* zijn typisch voor de vroegste aanwezigheid van Romeinen in onze streken. Verschillende *terra rubra* vondsten zijn imitaties van (vroeg-vormen Italische) *terra sigillata*.

In drie van de vier graven zijn vondsten teruggevonden. In twee van hen zat een verbrande beker van het type Stuart 201, wat vrij typisch is voor grafcontexten in de regio. De vingertopindrukken op de schouder van dit type beker komen frequent voor in het Nervisch gebied. De overige vondsten (glas, fibula,...) sluiten aan bij de regionale kenmerken, wat van deze begraafplaats een eerder typisch fenomeen maakt. Eén van de graven C. KV1-A-1 had een nis met daarin een beker. Het gebruik van nissen in het Nervische gebied is voornamelijk nog iets minder goed gekend, maar kan beslist geen zeldzaamheid genoemd worden.

*- Wat kan er gezegd worden over de inrichting en vegetatie in de nabije en ruimere omgeving van de vindplaats?*

Er zijn geen wetenschappelijke analyses uitgevoerd voor landschapsreconstructie. De aard van de staalname (bulkstaal) leent zich niet tot een analyse van het Romeinse loopvlak, daar waar een analyse van het geïsoleerde middeleeuwse spoor in het kader van de basisrapportage niet opportuun is geacht. Over de inrichting van de vindplaats kan dus vooral gewezen worden op de postmiddeleeuwse percelering en op het gebruik als akkerland en bos zoals te zien op de kaart van Ferraris. Over de oudere periodes zijn geen gegevens bekend.

*- Welke analyses dienen uitgevoerd om een inzicht te krijgen in de landschappelijke context van de site en de datering van de aangetroffen structuren/artefacten?*

Er zijn niet voldoende contexten met een goede bewaring die in aanmerking kunnen komen voor een goede landschappelijke reconstructie over de eeuwen heen. De kuil of poel C. KV2-A-5 kan mogelijk informatie geven over de volle middeleeuwen, mits scherp stellen van het chronologisch kader. Aangezien het spoor chronologisch geïsoleerd ligt, zou een analyse voor de basisrapportage weinig extra informatie opleveren. De fragmenten verbrand bot kunnen nog verder onderzocht worden door een fysisch-anthropoloog.

## 9 SAMENVATTING

Naar aanleiding van de uitbreiding en aanleg van een bedrijventerrein langs de Leenstraat te Grotenberge (Zottegem, Oost-Vlaanderen), is na het proefsleuvenonderzoek van 2013-2014 een vervolgonderzoek uitgevoerd in de wintermaanden van 2014-2015.

Een groot deel van de sporen wordt aan de pre-Flavische periode toegewezen. Het gaat om een aantal greppels en (paal-)kuilen. Echter tonen de hoeveelheid en de aard van het vondstenmateriaal aan dat er in deze periode zeker menselijke activiteit in de nabije omgeving was. Verschillende grachten en greppels zijn evenwijdig en haaks ten opzichte van elkaar aangelegd, wat een zekere mate van organisatie in de perceelsindeling doet vermoeden. De materiële cultuur van deze site is opmerkelijk door de aanwezigheid van het vroeg-Romeinse aardewerk. De combinatie van het handgevormde aardewerk in ijzertijdtraditie en de vroeg-Romeinse fijne waar zoals *terra nigra*, *terra rubra* zijn typisch voor de vroegste aanwezigheid van Romeinen in onze streken. Verschillende *terra rubra* vondsten zijn imitaties van (vroeg-vormen Italische) vormen *terra sigillata*. Deze periode is voorlopig nog niet goed gekend in de regio, waar het aantal gekende contexten beperkt blijft rond de vicus van Velzeke.

Ook nadien, in de midden-Romeinse periode, was het terrein nog steeds in gebruik, hetzij in een andere functie. Door de topografie van het terrein zijn de gronden sinds de vroeg-Romeinse tijd langzaam bedekt door een dik pakket colluvium. In de 2<sup>de</sup> eeuw werden een brede gracht en enkele kuilen aangelegd, tezamen met vier crematiegraven. De vier graven verwijzen eveneens naar een Romeinse nederzetting in de nabijheid van het opgegraven vlak.

In het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied is een humeuze horizont aangetroffen die wellicht uit de Romeinse periode stamt. In de aanpalende proefsleuf is een insnijding te zien, wat doet vermoeden dat deze horizont tot stand is gekomen in een afgraving, mogelijk een ondiepe maar zeer grote (50 x 50 m) leemwinningskuil.

In de zuidwestelijke hoek van het terrein is een grachtensysteem uit de volle middeleeuwen bewaard gebleven, tezamen met een kuil of poel. Op het contactpunt tussen de twee grachten maakt een van de grachten een opvallende boog, die wat doet denken aan het verloop van een middeleeuwse *enclosure*.

In de postmiddeleeuwen zijn talrijke greppels en grachten aangelegd. Deze hebben het landschap opgesplitst en stonden in voor de afwatering ervan. Enkele van deze grachten zijn op de Atlas der Buurtwegen afgebeeld. De grachten die zichtbaar zijn op de Atlas vormen de perceelsgrenzen, de smallere greppels die tijdens de opgraving zijn blootgelegd liggen haaks daarop. Omdat zij met de helling mee liepen (van zuidoost naar noordwest) fungeerden zij vooral als afwateringgreppels.

## 10 BIBLIOGRAFIE

BILLEMONT J. & DE SMET CH. 201 : Nota Zottegem, Ballingsweg: Verslag van Resultaten, *BAAC Vlaanderen Rapport 769*.

BRULET R. & DEMANET J.-C. 1993: Liberchies II. Vicus Gallo-Romain, *Publications d'Histoire de l'Art et d'Archéologie de l'Université Catholique de Louvain LXXXII*, Louvain-la-Neuve.

DERU X. 1996 : *La céramique Belge dans le nord de la Gaule. Caractérisation, Chronologie, Phénomènes Culturels et Economiques*.

DE MAEYER W., VAN CAUWENBERGHE S., VANDENDRIESSCHE H. & CHERRETTÉ B. 2022: Zottegem Leenstraat, Archeologisch vooronderzoek. *SOLVA Archeologierapport 233*, Erembodegem.

DESCHIETER J. 2005: Uit de mode... Romeinse fibulae uit de "Kwakkel"-site te Velzeke (1997-2002), in: *Zottegems Genootschap voor geschiedenis en oudheidkunde, Handelingen XII*, pp. 105-126.

DRAGENDORFF H. 1895: Terra sigillata. Ein Beitrag zur Geschichte der griechischen und römischen Keramik, *Bonner Jahrbücher* 96, 18-155.

HANUT, F. 2010 : *La sigillée Italique*. In: BRULET, R., VILVORDER, F. & DELAGE R. 2010. La céramique Romaine en Gaule du Nord. Brepols, Turnhout.

PEDE R., CLEMENT C., DE CLEER S., GUILLAUME V. & CHERRETTÉ B. 2015 : Ronse De Stadstuin. Archeologisch onderzoek, *SOLVA Archeologie-rapport 20*, Erembodegem.

PEDE R., KLINKENBORG, S., GUILLAUME, V., Taelman, E., DU RANG, E. & CHERRETTÉ, B., 2013: In de schaduw van de vicus: een Romeinse rurale nederzetting langs de Spelaanstraat te Leeuwergem (Zottegem, O-VL.), *Signa* 2, pp. 132-135.

PEDE R., KLINKENBORG S., JACOBS J. & CHERRETTÉ B. 2014: Op het Romeinse platteland: een gehucht te Leeuwergem (Zottegem, O.-VL.), in: *Signa* 3, p. 141-144.

SEVENANT M., MENSCHAERT J., COUVREUR M., RONSE A., ANTROP M., GEYENS M., HERMY M. & DE BLUST G., 2002: *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten*, s.l.

STUART P. 1963: *Gewoon aardewerk uit de Romeinse legerplaats en de bijhorende grafvelden te Nijmegen*, Oudheidkundige Mededelingen XLIII, Nijmegen.

VERBRUGGE A. 2010: *Archeologisch onderzoek te Wervik. De Pionier (prov. West-Vlaanderen)*, VIOE, intern rapport, p. 148.

VERBRUGGE A., DE GRAEVE A. & CHERRETTÉ B. 2012: Aalst (Erembodegem) Zuid IV Fase 3. Archeologisch onderzoek, *SOLVA Archeologie-rapport 27*, Erembodegem.

VERBRUGGE A., DE GRAEVE A. & CHERRETTÉ B. 2013: Sint-Maria-Lierde Wolfsveld, Archeologisch vooronderzoek. *SOLVA Archeologie rapport 17*, Erembodegem.

WEBSTER P. 1996: *Roman Samian pottery in Britain*, CBA Practical Handbook in Archaeology 13, York.

## 11 BIJLAGEN

### 11.1 HANDLEIDING BIJ HET RAADPLEGEN VAN DE BIJLAGEN

De bijlagen bij het rapport zijn ingedeeld in een algemene gegevensfiche over het project inclusief trefwoorden, een lijst met overzichtsfoto's, een structuurlijst, een contextlijst, een sporenlijst, een vondstenlijst en een fotolijst op spoorniveau. Tevens wordt een overzicht geboden van uitgevoerd *post-excavation* onderzoek en mogelijkheden voor verder onderzoek. Deze lijsten worden aangevuld met de afgeleverde vergunningen voor metaaldetectie en prospectie met ingreep in de bodem enerzijds, en de bijzondere voorwaarden waaraan het onderzoek dient te beantwoorden, opgesteld door de bevoegde overheid - het Agentschap Onroerend Erfgoed - anderzijds. We geven hierbij enige duiding met betrekking tot de diverse lijsten in deze bijlage.

De lijsten worden automatisch gegenereerd uit de SOLVA-databank. In deze databank worden tijdens de opgraving en de rapportage alle data die tijdens een archeologisch project worden gegenereerd, samengebracht. Het gaat hierbij dus zowel om velddata (foto's, plannen, beschrijvingen, relaties tussen sporen, vondsten, ...) als documenten die tijdens de rapportage worden gegenereerd (aardewerktekeningen, informatie over behandeling van materiaal, het archeologisch rapport, diverse laboanalyses, administratief archief zoals vergunningen, bijzondere voorwaarden, ...). In het kader van de rapportage genereert de databank een reeks lijsten zoals gevraagd in de "Minimumnormen voor archeologische registratie en rapportage" en de "bijzondere voorwaarden" bij het concrete project.

Conform de structuur van de databank (cf. hoofdstuk 3.4.1.2.) worden de bijlagen hiërarchisch opgebouwd. Alle velddata worden in de databankstructuur op drie niveaus ingedeeld: spoorniveau, contextniveau en structuurniveau. We verduidelijken met een voorbeeld. Onder de noemer 'sporen' verstaan we het kleinste niveau van notulering, de kleinste eenheid als het ware: bijvoorbeeld een aflijning in een grondplan of een laag in een kuil bij een coupetekening. Dit is het niveau waarop vondsten afzonderlijk worden ingezameld. Verschillende sporen kunnen toebehoren aan een 'context': zo vormen verschillende lagen in een kuil samen de context 'kuil'. Op gelijkaardige wijze kunnen verschillende contexten gegroepeerd worden tot een overkoepelende 'structuur': diverse paalkuilen behoren bijvoorbeeld toe aan de structuur 'gebouw'. In de databank, en dus ook in deze bijlagen, worden de velddata volgens vastgestelde thesauruslijsten toegewezen aan de noemers 'sporen', 'contexten' en 'structuren'.

Door archeologische begrippen (gebouw, crematiegraf, grafkuil, laag, ...) via een vastgestelde thesauruslijst aan een specifiek niveau toe te wijzen (spoor, context, structuur), bestaat de garantie dat bij bevraging van de databank naar een bepaald archeologisch begrip, effectief ook alle ingevoerde data in de resultatenlijst voorkomt (anders gezegd, we vermijden daardoor dat 'grafkuil' de ene maal bij 'context', en de andere maal bij 'structuur' wordt ondergebracht). De lijsten in deze bijlage zijn volgens dezelfde hiërarchie opgebouwd. In de bijlage wordt achtereenvolgens een overzicht gebracht van structuren, contexten en sporen. Op deze wijze kan van 'groot' naar 'klein' afgedaald worden in de informatie. Er wordt bovendien met kruisverwijzingen gewerkt: bij structuren staat vermeld uit welke contexten ze zijn opgebouwd, bij contexten staat vermeld uit welke sporen ze zijn opgebouwd. In omgekeerde richting staat bij de sporenlijsten vermeld tot welke context en structuur een spoor behoort, en bij de contextlijst staat vermeld tot welke structuur een context behoort. De structuurlijst bevat dus een overzicht van gerelateerde contexten. De contextlijst bevat een overzicht van gerelateerde structuren (hoger niveau) en sporen (lager niveau), alsook een overzicht van alle foto's, plannen, vondsten en stalen. De sporenlijst bevat een overzicht van gerelateerde contexten en structuren, alsook een overzicht van alle foto's, plannen, vondsten en stalen. De gedetailleerde spoorbeschrijvingen zijn uitsluitend in de sporenlijsten zelf terug te vinden. Op elk niveau tot slot staat een interpretatie en zo mogelijk ook een datering vermeld. Voor de duidelijkheid geven we mee dat niet elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een context (en dus structuur), evenmin als elke context aan een structuur kan toegewezen worden. Wat de wijze van nummering betreft, geldt als algemene regel dat contexten en structuren de naam dragen van het spoornummer dat als eerste aan die 'context' (en eventueel bij uitbreiding 'structuur') wordt toegewezen.

In een rapport zijn het doorgaans de contextnummers en, indien gegroepeerd onder een structuur, de structuurnummers die in de tekst de leidraad vormen. Tot slot enkele bijzonderheden: Verstoringen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een context gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau. In het geval dat het een rapportage van een vooronderzoek betreft, worden sporen in principe niet aan een context (en bij uitbreiding een structuur) toegewezen. Contexten en structuren worden pas aangemaakt op het moment van een archeologische opgraving, aangezien op dat ogenblik alle beschikbare informatie aanwezig is, en dit dus dan

wel een zinvolle oefening is. Tijdens een vooronderzoek zijn heel wat relaties bijvoorbeeld nog niet duidelijk. De enige uitzondering op deze regel wordt gemaakt wanneer bij de verwerking van een vooronderzoek reeds duidelijk is dat de sporen gelegen zijn in een zone die niet voor verder onderzoek in aanmerking komt. Dan worden sporen waar mogelijk wel tot contexten gegroepeerd (en worden dus in de databank contexten (en eventueel structuren) aangemaakt). Op deze wijze wordt gegarandeerd dat informatie rond potentiële contexten of structuren niet verloren gaat bij een bevraging van de databank. Een voorbeeld verduidelijkt dit: een geïsoleerde grafkuil, die geen aanleiding geeft tot verder onderzoek, wordt wel als context gedefinieerd in de databank, omdat deze zo ook in de resultatenlijst van een bevraging zal voorkomen. Zo niet zou deze grafkuil voor de databank 'onzichtbaar' worden.

## 11.2 LIJSTEN

- Gegevensfiche project
- *Keywords*
- Dagrapporten
- Structuurlijst, met vermelding van de gerelateerde contexten
- Contextlijst, met vermelding van de gerelateerde structuren en sporen, foto's, plannen, vondsten en stalen
- Spoorlijst, met vermelding van de gerelateerde contexten, structuren, foto's, plannen, vondsten en stalen
- Vondstenlijst
- Assessment van de vondsten
- Plannenlijst
- Fotolijst
- Tekeningenlijst
- Conservatierapport ADW: fibula inv.143